

ΣΑΒΒΑΤΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ.

ΤΕΥΧΟΣ Α'. Ἀριθ. 11.

Σάββατον 18/2 Μαρτίου 1878.

Τιμὴ 3 χαρτόγρασα.

Κωνσταντινούπολις, 17/1 Μαρτίου.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΣ.

Οἱ Ῥώσοι ἐν τῷ Ἀγίῳ Στεφάνῳ καὶ ἡ ὁσονούπω συνομολογουμένη προεισαγωγικὴ εἰρήνη εἰσι τὰ καίρια τῆς ἐβδομάδος ταύτης γεγονότα. Ἦδη ἐν τῇ ἐπιθεωρήσει τῆς παρελθούσης ἐβδομάδος ἠγγέλλομεν ὅτι οἱ Ῥώσοι ἐπανελάβον καὶ δεύτερον διὰ τοῦ κ. Ὀνού τὴν αἴτησιν αὐτῶν περὶ κατοχῆς τῶν πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ῥωσσικῶν στρατευμάτων καὶ περὶ μεταφοράς τοῦ Ῥωσσικοῦ στρατηγεῖου ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Ἅγιον Στέφανον, ὅπως, λέγει τὸ ἡμεπίσημον Ῥωσσικὸν πρακτορεῖον, ἐπισπευσθῶσιν ἔτι μᾶλλον αἱ περὶ τῆς προεισαγωγικῆς εἰρήνης διαπραγματεύσεις. Τὴν πέμπτην τῆς παρελθούσης ἐβδομάδος ὁ μέγας δούξ Νικόλαος, μεθ' ἅπαντος τοῦ ἐπιτελείου καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ αὐτοῦ οἴκου, καὶ οἱ πληρεξούσιοι πρὸς συνοπογράφην τῆς εἰρήνης στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ, κ. Νελιδῶφ καὶ ὁ Σαρφέτ πασσᾶς ἀπῆλθον εἰς Ἀδριανουπόλεως δι' εἰδικῆς ἀμαξοστοιχίας, ἀφοῦ δὲ ὁ μέγας δούξ ἐπιθεώρησε καθ' ἑαυτὸν ἐν Τσορλοῦ καὶ Τσατάλδζα τὰ ζητωκραυγοῦντα αὐτοῦ στρατεύματα ἀφίκετο τὰ χαράγματα τῆς κυριακῆς εἰς Ἅγιον Στέφανον μετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ καὶ τῶν πληρεξουσίων. Ῥωσσικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν Γούρκον, Σκουβελίεφ, Σουβαλώφ καὶ ἄλλους στρατηγούς προελάσαντα κατέλαβον τὴν νέαν αὐτῶν ὁροθετικὴν ζώνην, ἧς ἔσχατον ὄριον εἶναι ὁ Ἅγιος Στέφανος καὶ ἡ ἔπαυλις τοῦ Ἀγίου Μάμαντος

μετὰ τοῦ ὁμωνύμου βύακος, τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων ἔσχατον ὄριον ἔχόντων ἐκτὸς τῆς πρωτεύουσας τὸ Μακροχώριον. Τὰ βαθμιαίως προσελθόντα κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἀπὸ Τσεκμεδζέ (ἀρχαίου Ῥηγίου) μέχρις Ἀγίου Στεφάνου συνεποσώθησαν, λέγεται, ἐντὸς τῆς ἐβδομάδος ταύτης εἰς 40,000 ἄνδρας. Ἐν δὲ τῷ χωρίῳ Ἀγίου Στεφάνου ὑπάρχουσιν ἐκτὸς τοῦ μεγάλου δουκὸς πολλοὶ στρατηγοὶ καὶ ἀνώτεροι ἀξιωματικοί, στρατιωτικοὶ ἀκόλουθοι τῶν ξένων δυνάμεων καὶ οἱ πληρεξούσιοι, παρ' οἷς μετέβη ἀρχομένης τῆς παρελθούσης ἐβδομάδος καὶ ὁ δεύτερος πληρεξούσιος τῆς Πύλης Σααδουλλάχ βέης, τούρκος πρεσβευτὴς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βερολίνου, μεταπεμφθεὶς καὶ ἐλθὼν ἐνταῦθα τὸ παρελθὸν σάββατον διὰ τοῦ αὐστριακοῦ τῆς Τεργέστης.

Οὕτως ἐξεπληρώθη τὸ μέγα ὄνειρον τῶν Ῥώσων ὅπως ὑπογράψωσι τὴν εἰρήνην ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει, διότι δυνάμει ἢ κατοχῇ τοῦ Ἀγίου Στεφάνου ὑπὸ τῶν Ῥώσων ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν κατοχὴν αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ἣν δύνανται ὀπόταν θέλωσι νὰ εἰσέλθωσιν ἀκωλύτως δι' ἄπλοῦ στρατιωτικοῦ περιπάτου δύο ὥρων. Ἡ συνθήκη ἢ ὑπογραφομένη νῦν καὶ ἥτις θὰ φέρῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ ὄνομα *Συνθήκη τοῦ Ἀγίου Στεφάνου* εἶναι ὁ τρίτος, ἴσως δὲ καὶ ὁ τελευταῖος σταθμὸς τῶν Ῥώσων πρὸς τὴν τελείωσιν ὑπὸ τῆς διαθήκης τοῦ μεγάλου Πέτρου ὡς σκοπὸν τοῦ σλαυϊσμοῦ πόλιν. Οἱ δύο ἄλλοι σταθμοὶ καλοῦνται *Συνθήκη τοῦ Καϊναρτζῆ* καὶ *Συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως*.

Ἡ ἀντιπαράθεσις τῶν συνθηκῶν τούτων πρὸς τοὺς θρυλουμένους ὄρους τῆς συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου καταδεικνύει τὴν μεγάλην ἀπόστασιν ἣν διήλυσεν ἔκτοτε ἡ Ῥωσσία, μεθ' ὅλην τὴν ἀντιπολίτευσιν, ἀλλ' ἀντιπολίτευσιν μωπαζούσαν, τῆς Εὐρώπης καὶ τὸν μυριόνηκρον καὶ δαπανηρότατον κριμαϊκὸν πόλεμον. Οἱ ὄροι τῆς τελευταίας συνθήκης ἔχουσιν, ὡς ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων καὶ ἐκτὸς μεταγενεστέρως τροποποιήσεως οὕτω:

α'. Καταρτίζεται αὐτόνομος ἡγεμονία, *Bουλγαρία* καλουμένη, περιλαμβάνουσα δὲ τὴν τε μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβειος γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο χώραν καὶ ἐντεῦθεν τοῦ Αἴμου τὴν χώραν, ἣτις σχηματίζει τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ἐβρου ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῶν σερβικῶν μεθορίων. Τὰ ὅρια τῆς νέας Βουλγαρίας ἄλλως παρ' ἄλλων λέγεται ὅτι ὠρίσθησαν, φαίνεται ὅμως πιθανώτερον ὅτι ὁ ὀριστικὸς αὐτῶν καθορισμὸς ἀφῆθη εἰς τὰς κατόπιν γενησομένης διαπραγματεύσεις διὰ τὴν ὀριστικὴν εἰρήνην. Τοῦτο μόνον εἶναι βέβαιον ὅτι ἐξηρήθη ὀνομαστικῶς τῆς νεοτευχούσας Βουλγαρίας ἡ Ἀδριανούπολις καὶ ἡ ἀπ' αὐτῆς μέχρι Κωνσταντινουπόλεως λωρίς. Ἡ Βουλγαρία θὰ κυβερνᾶται ὑπὸ ἡγεμόνος ἐκλεγμένου ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ κυρουμένου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν δυνάμεων καὶ ὑπὸ Βουλῆς, θὰ ἔχη δὲ στρατὸν ἰθαγενῆ. Ὁ φόρος, ὃν θὰ τελῆ ἡ νέα ἡγεμονία εἰς τὸν Σουλτάνον, ὀρισθῆσεται ἐπὶ τῆ βάσει τῶν καθαρῶν προσόδων, ὅσας ἐκ τῶν ἀπαρτιζουσῶν τὴν Βουλγαρίαν ἐπαρχιῶν ἐκαρπούτο ἄχρι τοῦδε ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, προαφαιρουμένων, δηλονότι, τῶν ἐξόδων τῆς διοικήσεως καὶ τῶν διὰ τὰς ἐπιτοπίους ἀνάγκας ἀπαιτούμενων. Τὴν Βουλγαρίαν θὰ κατέχη ἐπὶ διετίαν τοῦλάχιστον στρατὸς Ῥωσικὸς ἐκ 50,000 ἀνδρῶν πρὸς ὀργάνωσιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω βάσεων.

β'. Ἡ Ῥουμανία ἀνακηρύσσεται ἀνεξάρτητος, παραχωρεῖται δὲ εἰς τὴν Ῥωσσίαν ἡ Δόβρουτσα (ἀπὸ τῶν τειχῶν τοῦ Τραϊάνου μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Δουνάβειος ἐν Σουλινᾷ) ὅπως

δὲ αὐτὴν, ἐὰν βούληται, ὡς ἀντάλλαγμα εἰς τὴν Ῥουμανίαν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἀφαιρεθείσης ἀπ' αὐτῆς τῆ 1856 διὰ τῆς παρισινῆς συνθήκης χώρας τῆς Βεσσαραβίας.

γ'. Ἡ Σερβία ἐπίσης κηρύσσεται ἀνεξάρτητος, παραχωροῦνται δ' αὐτῇ σπουδαῖαι ἐδαφιαῖαι παραχωρήσεις πρὸς τε νότον ἐκ τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ πρὸς δυσμὰς ἐκ τῆς Βοσνίας· πρὸς δὲ, ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς ἄλλην τινὰ φήμην, καὶ πολεμικὴ ἀποζημιώσις ὀκτὼ ἑκατομμυρίων λιρῶν εἴτε εἰς χρήματα εἴτε εἰς γαίας.

δ'. Τὸ Μαυροβούνιον ἐπεκτείνεται πρὸς βορρᾶν, πρὸς νότον καὶ πρὸς ἀνατολὰς διὰ χωρῶν οὐχὶ ἐλασσόνων τῶν ἤδη ὑπ' αὐτῶν κατακτηθεισῶν καὶ προσλαμβάνει τοὺς λιμένας Σπίτσης, Ἀντιθάβρω; καὶ Δουλιγίου· εἰς δὲ τὰς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Πύλης ἀνασυσσομένης τυχὸν διαφορᾶς δικάζει ἡ Αὐστρία.

ε'. Εἰς τὴν Βοσνίαν καὶ εἰς τὴν Ἐρζεγοβίνην δίδεται ἐπαρχιακὴ αὐτοδιοίκησις ἐπὶ τῆ βάσει καὶ κατὰ τὸ πρόγραμμα, ὅπερ συνέταξεν ἡ συνδιάσκεψις τῆς Κων/πόλεως.

ς'. Εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας παραχωροῦνται ἀνάλογοι μεταρρυθμίσεις ἢ διοικητικαὶ βελτιώσεις.

ζ'. Ὁ Ἑλλήσποντος διαμένει κλειστὸς ὡς καὶ μέχρι τοῦδε εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα, καθὰ διαγορεύει ἡ παρισινὴ συνθήκη· δίδεται δὲ πλήρης ἐλευθεροπλοία εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα πάντων τῶν κρατῶν, ἀπαλλασσόμενα τοῦ λοιποῦ τῶν μέχρι τοῦδε διατυπώσεων.

η'. Πλήρη; ἐπίσης ἐλευθεροπλοία τοῖς ἐμπορικοῖς πλοίοις χορηγεῖται ἐπὶ τοῦ Δουνάβειος, ἀφοῦ πρότερον ὁ ποταμὸς οὗτος καθαρῆς ἀπὸ τῶν τορπιλλῶν καὶ λοιπῶν ὅσα ἐπράξαν τὸν πλοῦν αὐτοῦ κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, δαπάνη τῆς Τουρκίας καὶ ἐντὸς ὀρισμένου χρόνου.

θ'. Ἐν Κρήτῃ ἐφαρμοσθῆσεται ὁ ὀργανικὸς Χάρτης ὁ παραχωρηθεὶς αὐτῇ τῆ 1868 μετὰ τῶν τελευταίων εὐχῶν, ὡς διετύπωσαν οἱ χριστιανοὶ πληρεξούσιοι τῆς γενικῆς συνελεύσεως.

ι'. Ἡ Τουρκία ἀποτίνει εἰς τὴν Ῥωσσίαν

λόγῳ πολεμικῆς ἀποζημιώσεως τὸ πᾶν δισεκατομμυρίου καὶ τετρακοσίων δέκα ἑκατομμυρίων ρουβλίων, ἧτοι πέντε δισεκατομμυρίων φράγκων πληρωθησόμενον:

1. Εἰς γαίας, διδομένων τῶν φρουρίων Βατοῦμ, Ἀρδαχάν, Κάρς καὶ Βαγιαζήτ καὶ τῆς μεταξὺ αὐτῶν χώρας· ἡ ἀξία τῆς χώρας ταύτης ὀρισθῆσεται ἐπὶ τῆ βάσει τῶν προσόδων, ὡς ἀποφέρει εἰς τὴν Τουρκίαν.

2. Εἰς ἕξ θωρηκτὰ πλοῖα τοῦ τουρκικοῦ στόλου κατ' ἐκλογὴν τῶν Ῥώσων καὶ μετ' ἐκτίμησιν.

3. Τὸ ὑπολειπόμενον, ὑπολογιζόμενον εἰς 1 1/2 δισεκατομμύριον φράγκων, πληρωθῆσεται διὰ χρέους ἀποφέροντος τόκον 5 % καὶ χρεωλύσιον 1/2 % καὶ ἡγγυημένου διὰ τοῦ φόρου τῆς νέας ἡγεμονίας τῆς Βουλγαρίας, τοῦ φόρου τῆς Αἰγύπτου, τῆς δεκάτης τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν ἀνθρακωρυχείων τῆς Ποντορακλείας.

Πρὸς τῆ πολεμικῇ ταύτῃ ἀποζημιώσει ἡ Τουρκία ὀφείλει ν' ἀποζημιώσει τὰ ἐκ τοῦ πολέμου παθόντα ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ Ῥώσους ἐμπόρους, ὧν αἱ ζημίαι ὑπολογίζονται εἰς 10 ἑκατομμύρια ρουβλίων· νὰ ἐξαργυρώσῃ εἰς τὴν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς, ἧτοι πρὸς γρόσια 40, καὶ μετὰ τῶν καθυστερουμένων τόκων τὰ ὀθωμανικὰ χρεώγραφα, εἰς ἃ μετετρέπη ἡ ἐξ 25,000 Λ. Τ. προικοδοτήσις τοῦ ἐν Παγκκαλιῶ Ῥωσικοῦ νοτοκομέου· ν' ἀποτίσῃ τέλος πᾶσαν τὴν δαπάνην τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ διαμονῆς καὶ διατροφῆς τῶν τούρκων αἰχμαλώτων ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς αἰχμαλωσίας μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς εἰς Τουρκίαν ἐπανόδου αὐτῶν.

Ἐκτὸς τῆς περὶ τῶν προεισαγωγικῶν ὄρων τῆς εἰρήνης συνθήκης λέγεται ὅτι συνυπογράφεται, κατ' αἴτησιν τῶν Ῥώσων πληρεξουσίων, καὶ συνθήκη συμμαχίας· καὶ ἐπιμαχίας τῶν δύο κρατῶν, ἰσχύουσα ἐπὶ διετίαν τοῦλάχιστον καὶ ὑποχρεούσα τὴν μὲν Ῥωσσίαν νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν Τουρκίαν κατὰ παντὸς ὅστις ἤθελεν ἀπειλήσῃ τὰς κτήσεις αὐτῆς, τὴν δὲ Τουρκίαν νὰ παρέχῃ τῇ Ῥω-

σίᾳ ἐν περιπτώσει πολέμου ἐπικουρίαν 200,000 ἀνδρῶν.

Ἐὰν ἡ συνθήκη τοῦ Καϊναρτζῆ ἔδωκε τῇ Ῥωσσίᾳ τὸ μέσον πρὸς πραγμάτωσιν τῶν σκοπῶν αὐτῆς, ἧτοι τὴν ἀναγνώρισιν τῆς προστασίας αὐτῆς ἐπὶ πάντων τῶν ὀρθοδόξων λαῶν τῆς Τουρκίας, ἐὰν ἡ τῆς Ἀδριανουπόλεως καθυπέβαλε τὴν Τουρκίαν ὑπὸ τὰ νέματα αὐτῆς, ἡ τοῦ Ἀγίου Στεφάνου συμπληροῖ καὶ εἶναι ἡ ἐπίστεψις τοῦ ἔργου τῶν συνθηκῶν ἐκείνων. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἡ ἀκεραιότης καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Τουρκίας ἀποβαίνουσι κενὰ λέξεις· τὸ πλεῖστον μέρος τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ τὰ ἐπικαιρότατα ἀμυντικὰ σημεῖα, αἱ πύλαι, τῆς ἀσιατικῆς δημεύονται εἰς τὸν σλαυϊσμόν. Ἡ Ἀδριανούπολις, ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ Καλλιόπολις περιβάλλονται ὑπὸ σιδηροῦ σλαυϊκοῦ κύκλου, ὅστις ἐν προσεχεί μελλόντι συμπίπτει αὐτάς. Τὰ μὴ σλαυϊκὰ στοιχεῖα καὶ ἰδίᾳ οἱ Ἕλληνες θυσιάζονται καὶ ὑποδουλοῦνται εἰς τὴν πολλῶν ὑποδεεστέρων καὶ ἀνάξια στοιχεῖα πολιτικῆς αὐτονομίας ἐπιδειξάσαν φυλὴν τῶν Βουλγάρων. Τὸ τουρκικὸν καὶ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ἄπερ μόνον ἐναπολείπονται νὰ συμβιώσῃ τοῦ λοιποῦ, καθόσον πάντα τὰ σλαυϊκὰ χειραφετοῦνται, καταδικάζονται ἐκ τῶν προτέρων διὰ κολοσσιαίας πολεμικῆς ἀποζημιώσεως, ἣτις θ' ἀπορροφᾷ τὴν ἰκμάδα αὐτῶν, εἰς ἀναπόδραστον ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν κατὰπτωσιν. Εἰς τὰς ὑπολειπομένης τῆ Τουρκίᾳ ἐπαρχίας, αἵτινες ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ οὐδὲ τὸ τέταρτον τῶν ἄχρι τοῦδε κτήσεων ἀποτελοῦσιν, ἀφίεται τὸ βῆρος ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε συναφθέντων ὑπὸ τῆς Τουρκίας χρεῶν, ἐνῶ, ἂν ἐκ τῶν χρεῶν τούτων ἔδαπανήθη τι πρὸς ὀργάνωσιν καὶ πρὸς δημόσια ἔργα, ἔδαπανήθη ἀκριβῶς ἐν ταῖς χειραφετουμέναις ἐπαρχίαις, ἐνῶ μέγα μέρος τῶν χρεῶν τούτων συνῆψεν ἡ Τουρκία πρὸς καταπολέμησιν τῶν διαφόρων σλαυϊκῶν κινήματων, ἐπιπροστίθεται δ' εἰς τὸ βῆρος τοῦτο καὶ ἡ μεγάλη πολεμικὴ ἀποζημιώσις, ἣτις ἀποτελεῖ τὰ λύτρα τῶν Σλαύων.

Κατ' ουσίαν οί πορθητοί κλειόμενοι εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα ὅπως τηρηθῆ κατὰ τὸ φαινόμενον σεβαστὴ ἢ παρισινή συνθήκη ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ἣτις προσκτωμένη ἰσχυρὸν στόλον θέλει ἔχει ἐν τῷ Εὐξείνῳ ἐκτός τῶν ἤδη ἰσχυρῶν ναυτικῶν αὐτῆς σταθμῶν καὶ τὸν σπουδαιότατον τοῦ Βατοῦμ. καὶ εὐκόλως ἐν πάσῃ περιπτώσει δύναται νὰ συνδυάσῃ στρατιωτικὴν διὰ ξηρᾶς ἐνέργειαν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀφ' ἧς ἡ Βουλγαρία ὥρας μόνον θ' ἀπέχη, μετὰ ναυτικῆς ἐνεργείας, τοσοῦτο εὐκολωτέρας ἀποβαίνουσας, ὅσα ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐξεδηλώθη ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ἢ ναυτικῆ ἀνικανότης τῶν Τούρκων, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ πρόσοδοι τῆς οὕτως ἐπιφορτισμένης Τουρκίας ἀνεπαρκεῖς τοῦ λοιποῦ ἔσονται πρὸς διατήρησιν τοῦ ὑπολειπομένου αὐτῆς στόλου. Προσθεθεῖσθω εἰς ταῦτα ὅτι διὰ τῆς συνθήκης συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας ἡ Τουρκία ὑποχρεοῦται νὰ βοηθήσῃ διὰ 200,000 ἀνδρῶν τὴν Ῥωσσίαν κατὰ πάσης δυνάμεως εἰς τὸ ἔργον τοῦ σκληροῦ τούτου ἀκρωτηριασμοῦ καὶ διαμελισμοῦ.

Εὐνόητοι ἐκ τούτων ἀποβαίνουσιν αἱ ἀγωνίαι τῶν μὴ σλαυικῶν τῆς Τουρκίας φύλων καὶ αἱ ἀνησυχίαι καὶ οἱ φόβοι τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, ὅσαι ἐνδιαφέρονται ἀμέσως εἰς τὰ τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Τὰ συμφέροντα τῶν δυνάμεων τούτων συμπέπτουσιν ἔτι μᾶλλον μετὰ τοὺς ὄρους τούτους εἰς κοινὸν σημεῖον, καὶ ἡ συμμαχία αὐτῶν ἀποβαίνει προδικακεχαρχμένη, οὕτως εἰπεῖν. Τὰ συμφέροντα ταῦτα προσεγγίζουσι τὰς δύο ταύτας δυνάμεις καὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἧς οἱ ὄροι οὗτοι ἀπειλοῦσι τὴν ὑπαρξίν, καταστρέφοντες ἅμα τὸ μέλλον τοῦ ἑλληνισμοῦ, καὶ πρὸς ἣν αἱ δυνάμεις αὗται ἰδίᾳ ἀνέλαθον ἠθικὰς ὑποχρεώσεις, ὅτε συνεβούλευσαν αὐτὴν ν' ἀνακαλέσῃ τὸν προελάσαντα εἰς τὴν Θεσσαλίαν στρατὸν αὐτῆς. Ἡ ἀπάντησις τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας λόρδου Δέρβυ εἰς τὴν παρουσιασθεῖσαν αὐτῷ ἐπιτροπὴν τῶν ἐν Λονδίῳ Ἑλλήνων ὅτι, ἐάν οἱ Ἕλληνες ἐννοώσιν ὅτι δὲν

πρέπει νὰ ἐπιτραπῆ εἰς τὸν σλαυισμόν ἐπέκτασις τῆ βλάβῃ τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἔσται μετ' αὐτῶν, ἀπαρτίζει ἐπίσημον ὑπόσχεσιν. Οὐχ ἦττον δ' ἐμφαντικωτέρα καὶ χαρακτηριστικὴ εἶναι περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἡ γλῶσσα τῶν αὐστριακῶν ἐφημερίδων.

Ἄλλὰ ποῖα ἄρα γε ἔσται καὶ πότε ἄρξεται ἡ ἐνέργεια τῶν δυνάμεων τούτων; Θέλει ἄρα γε προλάβει τὴν συνομολόγησιν καὶ συνοπογραφὴν τῆς εἰρήνης, ἢ θέλει ἐπακολουθήσει τὸ συνέδριον; Οὐδὲν εἰσέτι θετικὸν περὶ τούτου γινώσκειται, καίτοι πολλὰ καὶ διάφορα λέγονται καὶ διαδίδονται. Ἡ καθ' ἅπασαν τὴν ἐβδομάδα ταύτην σιγὴ τοῦ τηλεγράφου οὐδὲν παρέχει ἡμῖν διδόμενον ὅπως βασισώμεν τὰς κρίσεις καὶ εἰκασίας ἡμῶν. Τοῦτο μόνον γινώσκειται ὅτι οἱ ἀγγλικοὶ ἐξοπλισμοὶ ἐξακολουθοῦσι συντόμως καὶ εἰς μεγάλας διαστάσεις, ὅτι καὶ ὁ στόλος τοῦ Γιβραλτάρ διετάχθη νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἐν τοῖς ὕδασι τῆς Ἀνατολῆς ἀγγλικὸν στόλον, ὅτι ἀφ' ἑτέρου πιθανολογεῖται ἡ ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως αἰτήσις συμπληρωτικῆς πιστώσεως παρὰ τῶν Βουλῶν καὶ ἡ ἐν Λονδίῳ ἐκδοσις αὐστριακοῦ δανείου. Ὑποκόπως διεδίδετο χθὲς ὅτι ἤρξατο ἤδη ἡ ἀγγλικὴ ἐνέργεια, καταληφθέντων ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Πλαγιαρίου καὶ τῆς Καλλιπόλεως, ἀλλ' οὐδὲν εἰσέτι ἐγνώσθη ὀριστικὸν περὶ τούτου.

Ἐν τούτοις, ἐνῶ ἐξακολουθοῦσι συντόμως ἐν Ἀγίῳ Στεφάνῳ αἱ περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις ἐπὶ τῇ αὔριον γεννησομένη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπογραφῆ αὐτῆς, λέγεται ἀφ' ἑτέρου μετὰ τινος θετικότητος ὅτι τὰ περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν Ῥωσικὰ στρατεύματα ἐξακολουθοῦσι προελαύνοντα καὶ προσεγγίζοντα ἐπὶ μᾶλλον πρὸς τὴν πρωτεύουσαν· προστίθεται δὲ ὅτι διαταγαὶ ἐδόθησαν παρὰ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως πρὸς ἐκκένωσιν τοῦ Μακροχωρίου καὶ τινῶν στρατώνων ἐγγυτάτω τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄγνωστον κατὰ πόσον αἱ φῆμαι αὗται δύνανται νὰ θεωρηθῶσι θετικαί, ἀλλ' ὑπάρχει τι ἐν αὐ-

τῆς τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν ἄλλην φήμην περὶ ἀγγλικῆς καταλήψεως τῆς Καλλιπόλεως.

Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν διέταξεν, ὡς ἐβρέθη, τὴν ἐκ νέου προέλασιν εἰς Θεσσαλίαν τῶν στρατευμάτων αὐτῆς μετὰ τὰς τελευταίων διαπραγείσας ἐκεῖ βιαιοπραγίας. Ἡ κέσθη ἀπλῶς ν' ἀγγείλῃ τὸ πρῶγμα εἰς τὰς δυνάμεις καὶ νὰ διαμαρτυρηθῆ, τὰ δὲ στρατεύματα αὐτῆς μένουσιν ἐπὶ τῆς μεθορίου γραμμῆς. Ἀφ' ἑτέρου ὁμως ἡ ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπανάστασις φαίνεται ἐπιτεινομένη, καθόσον τὴν ἐβδομάδα ταύτην δύο ἠγγέλθησαν σπουδαῖαι συμπλοκαὶ μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἡ μὲν ἐν Μακρονίτσῳ, ὅπου τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἀριθμούμενα εἰς 4—5,000 κατώρθωσαν μετ' ἡμέρας μάχην νὰ ἐκβάλωσι τοὺς ἐπαναστάτας εἰς 400—500 συμποσομένους, ἡ δὲ ἐν Πλατάνῳ, ἔτι σπουδαιότερα ἐν κρίνωμεν ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ Ἡπειροθεσσαλίας Ἀβδῆ πασσα, καθ' ἣν ὀκτακισχίλιοι περίπου Τούρκοι ἐμάχοντο ἐπὶ ἡμέραν ὅλην κατὰ 2,500 ἐπαναστατῶν καὶ μόλις περὶ τὸ ἑσπέρας ἠδυνήθησαν νὰ ἐξώσωσιν αὐτοὺς ἐκ τῶν ὀχυρῶν αὐτῶν θέσεων.

Περὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συνεδρίου στεροῦμενοι τηλεγραφημάτων διατελοῦμεν ἐν τῇ αὐτῇ ἀβεβαιότητι περὶ τῆς συγκροτήσεως αὐτοῦ.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΩΝ ΡΩΣΣΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.

Οὐχὶ ἄσχοπον νομίζομεν, προκειμένης τῆς τελευταίας Ῥωσσοτουρκικῆς συνθήκης, νὰ ἐρανισθῶμεν τὴν ἐπομένην μελέτην περὶ τῶν σχέσεων καὶ τῶν συνθηκῶν τῶν ἄχρι τοῦδε μεταξύ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας συναφθεισῶν

A.

Μέχρι μεσοῦντος τοῦ III' αἰῶνος ὑπέροχον ἐν Ἀνατολῇ ἔνασκει ἐνέργειαν ἡ Αὐστρία· ὁ παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης πρέσβυς αὐτῆς ἔχει τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐπὶ πάντων τῶν πρέσβων. Τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς ἐπιβροχῆς ταύτης ἐστὶν ἡ ἐν Πασάρωιτις συνθήκη (1718), δι' ἧς ἡ Πύλη παρεχώρει τῷ βιενναίῳ ἀνακτοβουλίῳ τὸ Βελιγράδιον, μέρος τῆς Σερβίας, τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Βλαχίας, τὰς κατακτήσεις ἐκεῖνας, αἵτινες καὶ σήμερον ἰκανοποιῶσι τὰ αὐστριακὰ συμφέροντα, οἷα καθορίζονται ὑπὸ

τοῦ κόμητος Ἀνδράσσου. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ἢ τὴν Ῥωσσίαν κατὰ τῆς Τουρκίας παρασύρουσά ἐστιν ἡ Αὐστρία· ὁ αὐτοκράτωρ καλὸν καὶ ἐπιτήδειον κρίνει νὰ παραδέχεται τὸν τσάρον ὡς σύμμαχον ἐν τοῖς πολέμοις, οὗς διηκεῖς σχεδὸν ἐξακολουθεῖ πρὸς δὲ μεταχειρίζεται τὴν μοσχοβιτικὴν συμμαχίαν πρὸς ἀντιστάθμισιν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆς γαλλικῆς ἐπιβροχῆς, ἣν ἐξοχοὶ διπλωμάται, οἷος ὁ μαρκήσιος Βιλλενέβ, ἐγίνωσκον νὰ ὑποστηρίζωσιν ἐπιτηδείως. Οὐδὲν περιεργότερον τῆς σπουδῆς τῶν βραδουργιῶν, αἵτινες ἐξυφαίνοντο τότε καὶ διεσταυροῦντο μεταξύ τῶν ἐν Περσίᾳ πρεσβειῶν καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Ἡ πέρυσι ἐν Κωνσταντινουπόλει συνδιάσκεψις ἀσθενῆ παρέχει ἰδέαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν τὸ Ἐπταπύργον ὕψιστο εἰσέτι πρὸς χρῆσιν τῶν πρέσβων, οἱ μεγάλοι βεζίροι τακτικῶς ἐθανατοῦντο, ἡ πολιτικὴ ἐκινεῖτο σύμπασα ἐν χερσὶ τῶν εὐνούχων, τῶν γενιτσάρων καὶ τῶν Φαναριωτῶν. Ὁ ὑπουργὸς Κάουιτις ἔγραφε μετ' ἐπιδοκιμασίας, μετὰ θαυμασμοῦ, εἰς τὸν πρεσβευτὴν Θουγούζ: «Τὰ μέσα, ἅπερ προτείνετέ μοι πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἡμετέρου σκοποῦ, εἰσὶν ὁ φόβος, ὁ ἐπιδοκιμασία, καὶ ἡ δωροδοκία καὶ ἄλλα καταναγκαστικὰ μέσα». Ἐπιτραπήτω νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι ἡ εἰλικρινὴς αὕτη φράσις ἐχαρακτήριζεν ὀρθότατα τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐν Τουρκίᾳ πολιτικὴν.

Ἐπὶ τὴν αἰγίδα ἄρα τῆς αὐστριακῆς συμμαχίας ἡ Ῥωσσία ποιεῖται τὰ πρῶτα αὐτῆς βήματα ἐν Ἀνατολῇ. Ἡ σύμβασις τοῦ 1700 δίδωσιν αὐτῇ τὸν λιμένα τοῦ Ἀζόφ, ἀλλ' ἡ συνθήκη τοῦ Προύθου (1711) καθορίζει ὅτι «τὸ φρούριον Ἀζόφ καὶ ἡ χώρα αὐτοῦ ἀποδοθήσονται εἰς τὴν Πύλην· τὰ νεωστὶ ἀνεγερθέντα ὑπὸ τοῦ τσάρου φρούρια καταδαριθῆσονται». Τὸ 6' ἄρθρον ἀπεστέρει Πέτρον τὸν Μέγαν τοῦ προνομίου τοῦ διατηρεῖν πρεσβευτὴν ἐν τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, ὅπερ ταῦτόν ἦν ὡσεὶ ἀπηγορεύετο τῇ Ῥωσσίᾳ πᾶσα ἐμπορικὴ καὶ πολιτικὴ ἐπιβροχή. Ἀλλ' ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνθήκη τοῦ 1720, ἣτις παρηκολούθησε τὴν τοῦ Πασάρωιτις, ἀνῶρθωσε τὴν τύχην τῶν Ῥώστων ὡς καὶ τὴν τῶν Αὐστριακῶν, ἀποδίδουσα τῷ τσάρῳ τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν πρεσβευτὴν, ἐξασφαλίζουσα τὴν ἐλευθέραν κυκλοφορίαν τῶν ἐμπορίων, παρέχουσα τέλος τοῖς Ῥώσσις «τὴν ἄδειαν τοῦ ἐπισηκέπτεσθαι τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τοὺς ἄλλους ἁγίους τόπους ἀνευ πληρωμῆς φόρου». Ὁ ὅρος οὗτός ἐστιν ἡ ταπεινὴ καταγωγή τῆς προστασίας τῆς Ῥωσσίας ἐπὶ τῶν ὀρθόδοξων Χριστιανῶν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ τοῦ ζητήματος τῶν Ἀγίων Τόπων, ὅπερ τοσοῦτο σπουδαῖον ἔμελλε ν' ἀποβῆ.

Ἡ τοῦ Βελιγράδιου συνθήκη τῷ 1739, συμβληθεῖσα διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ γάλλου πρέσβους

μαρκησίου Βιλλενέβ, νέαν σημειοῦ μετατροπὴν. Ἡ Αὐστρία καὶ ἡ πελάτις αὐτῆς Ῥωσσία ἀποβάλλουσι ταυτοχρόνως πάντα τὰ προσκτηθέντα πλεονεκτήματα. Καὶ ἐκείνη μὲν ἀποδίδουσα τὴν Βοσνίαν, τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Βλαχίαν ἐπανήρχετο εἰς τὰ νῦν σύνορα τοῦ Σαύου, τοῦ Δουνάβεως καὶ τῶν ὄρεων τῆς Τρανσυλβανίας· εἰς δὲ τὴν τσαρίναν Αἰκατερίναν τὴν Α' ἡ Πύλη ἐπέβαλλε τοὺς ἐπομένους ὅρους: «Τὸ φρούριον Ἀζδφ καταδαφισθήσεται, ὁ λιμὴν Ταϊγανίου καταστραφθήσεται, καὶ ἡ ἐγκαταλιμπανομένη αὐτῶν χώρα ἔσται ἡ ὀροθεσία μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν· ἡ Ῥωσσία οὐδένα στόλον δύναται διατηρεῖν ἐν τῷ Εὐξείνῳ· τὸ ἐμπόριον αὐτῆς γενήσεται διὰ τουρκικῶν πλοίων». Σημειωτέον καλῶς τὸν τελευταῖον τοῦτον ὅρον· ἡ Πύλη ἀποκλείει ὀλοσχερῶς τὴν Ῥωσσίαν ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου, ἐνῶ ἀνακτάται ἀπὸ τῆς Αὐστρίας τὸ σύνορον τοῦ Δουνάβεως. Ἡ θέσις αὐτῆς εἶναι ὑπέροχος· φαίνεται τοσοῦτον ἐξηραλισμένη κατὰ τῶν δύο αὐτῆς ἀντιπάλων, ὥστε ἐκουσίως παραμελεῖ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ κατενέγκη κατ' αὐτῶν καιρίαν πληγὴν. Τῷ 1740, κατὰ τὴν μεγάλην ἀγωνίαν τῆς Μαρίας Θηρεσίας, τί θὰ συνέβαινεν ἐάν ὁ σουλτάνος Μαχμούτ ὁ Α' συμμετεῖχε τοῦ περὶ διαδοχῆς τῆς Αὐστρίας πολέμου; Ἴσως οἱ Οὐγγροὶ δὲν θὰ ἔσωζον τὴν θυγατέρα Καρόλου τοῦ 5', ἴσως ἡ διανομὴ τῆς Πολωνίας ἀπέβαινεν ἀδύνατος, ἴσως δὲν θὰ παριστάμεθα τέλος εἰς τὴν ἐνεστώσαν κατάστασιν τῆς Τουρκίας. Ἀλλ' ὁ σουλτάνος ἔμεινεν οὐδέτερος καὶ προσήνεγκε μάλιστα τὴν μεσολάθεισιν αὐτοῦ. «Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ, ὁ ὑψηλός μου αὐτοκράτωρ, ὅστις οὐδὲν ἐλαττόν ἐστιν ἢ ἡ ἐπὶ γῆς οὐκία τοῦ Ἀλλάχ, προσκαλεῖ τοὺς χριστιανούς ἡγεμόνας νὰ συνδιαλλαγῶσι καὶ προσφέρει αὐτοῖς τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ μεσολάθεισιν». Ἀλλὰ ταχέως ἐλητημονήθη ἡ φιλικὴ αὕτη διαγωγὴ τοῦ σουλτάνου παρ' αὐτῆς τῆς Μαρίας Θηρεσίας.

Β'.

Μὴ ἐξετάζοντες ἐάν ἡ ἀγνωμοσύνη τιμωρῆται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅσον καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ, καταδείξωμεν ὅτι τοῦ λοιποῦ τὸ πρῶτον ἐν Ἀνατολῇ πρόσωπον μεταβαίνει ἀπὸ τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Τὴν μεταβολὴν ταύτην ἐπιφέρει ἡ διανομὴ τῆς Πολωνίας, ἕτερον σφάλμα τῆς Μαρίας Θηρεσίας. Ἡ Πύλη προσπαθεῖ ν' ἀντιστῆ εἰς τὸν πρῶτον τοῦτον ἄθλον τῆς τριπλῆς συμμαχίας· ἀλλ' ἡ Μεγάλη Αἰκατερίνα κατανοοῦσα μετὰ διορατικότητος γυναικείας ἄμα καὶ πρακτικῆς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Τουρκίας, συμπληροῖ τὰς ἐκστρατείας τοῦ Γαλιτίν, τοῦ Πανίν καὶ τοῦ Δολγορούκη διὰ τῶν ἐπαναστάσεων τῆς Πελοποννήσου, τῆς

Παλαιστίνης, τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Καυκάσου. Ἡ Ῥωσσία ἀνεκάλυψε τὸ κράτιστον μέσον πρὸς διάλυσιν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους· ἐνεργεῖ τοῦ λοιποῦ διὰ τοῦ ὁμοθρήσκου καὶ ὁμοφύλου, τοῦ Ἰσραήλ, παρέχει αὐτῇ πάραυτα μεγίστην ὑπεροχὴν ἐπὶ τῆς Αὐστρίας. Αἱ ἐξεγέρσεις τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης, τῆς Βουλγαρίας, τοῦ Μαυροβουνίου, τῆς Σερβίας καὶ τῆς Ῥουμανίας, αἵτινες διαδεχόμεναι ἀλλήλας ἀπὸ διετίας καὶ ἀναπτυσσόμεναι καταδεικνύουσιν ἡμῖν τὸ ὀθωμανικὸν κράτος ἐκ βάθρων ἀνατρεπόμενον χρονολογοῦνται ὡς πρὸς τὴν ἐπινόησιν καὶ τὸ παράδειγμα ἀπὸ Αἰκατερίνης τῆς Β'.

Τὰ ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Καϊναρτζῆ τῷ 1774 ἀναγραφέντα ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν θαυμασία. Ἡ Ῥωσσία καταλαμβάνει ἐδραίως θέσιν ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου· προσλαμβάνει τὸ ἔδαφος τοῦ Ἀζδφ, τὰ φρούρια Κέρτς καὶ Γενί καλέ, τὸ τοῦ Κίμβουρν ἐν τῇ ἐκβολῇ τοῦ Δνειπέρου. Ὁ τουρκικὸς στόλος ὑπέστη μεγίστην συμφορὰν ἐν Τσεσμέ, τὰ δὲ πλοῖα τοῦ ναυάρχου Ἐλφιντιστων ἐξεβίβασαν καὶ αὐτὸν τὸν Ἑλλησποντον. Αἱ ναυτικαὶ αὐταὶ νίκαι ἐξήλειψαν τὸν ὅρον τῆς ἐν Βελιγραδίῳ συνθήκης, ὅστις ἀπηγόρευεν εἰς τὰ Ῥωσσιὰ πλοῖα τὸ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου ἐμπόριον. «Πρὸς εὐκολίαν καὶ ὠφέλειαν τῶν δύο κρατῶν θὰ ὑπάρχῃ ἐλευθερία καὶ ἀκώλυτος πλοῦς εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰς δύο συμβαλλομένας δυνάμεις ἐν πάσαις ταῖς θαλάσσαις, αἵτινες περιβρέχουσι τὰς γαίας αὐτῶν. Ἡ Ὑψ. Πύλη παραχωρεῖ τοῖς Ῥωσσοῖς ἐμπόριον τὸ δικαίωμα τοῦ εἰσάγειν καὶ ἐξάγειν πᾶν εἶδος πραγμάτων καὶ ἐγγίσει εἰς πάντας τοὺς λιμένας καὶ ὄρμους ἐπὶ τε τοῦ Εὐξείνου καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων θαλάσσιων, τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀνομαστὶ συμπεριλαμβανομένης (ἄρθρ. 11)». Ἐκτὸς τούτου ἡ Πύλη ἀνεγνώριζε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ταρτάρων τῆς Κριμαίας καὶ τοῦ Κουβάν, ἡ δὲ οὕτω καθορισθεῖσα ἀνεξαρτησία ὑπομνήσκει τὴν ἤδη παρὰ τῆς Ῥωσσίας ἀπαιτουμένην αὐτονομίαν τῶν Βουλγάρων. Τὸ κείμενον τῆς συνθήκης φέρει μὲν ὅτι οἱ Τάρταροι ἀναγνωρισθήσονται ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως παρὰ τῶν δύο κρατῶν ἔθνη ἐλεύθερα καὶ πάντα ἀνεξάρτητα ἀπὸ πάσης ξένης δυνάμεως, κυβερνώμενα ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἡγεμονίων ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Τσεγγίς Χάν. . . Ἀλλὰ πραγματικῶς ἡ Κριμαία καὶ τὸ Κουβάν ἀποσπώμενα ἀπὸ τῆς Τουρκίας περιέπιπτον ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῆς Ῥωσσίας. Ἐν τῷ Καυκάσῳ οἱ νικηταὶ ἀπέδιδον εἰς τὴν Πύλην μόνον τὰς πόλεις Γεωργίαν καὶ Μιγγρελίαν, αἵτινες ἀνήκον αὐτῇ ἀνεκαθεν ἢ ἀπὸ μακροτάτου χρόνου (ἄρθ. 23). Ἡ ἀπόδοσις συνωδευέτο ὑπὸ τοῦ φιλανθρωποτάτου ὄρου: «Ἡ Πύλη παραιτεῖται ἐπιστήμῳ καὶ ἐς αἰεὶ τοῦ ἀπαιτεῖν φό-

ρους νεανίδων καὶ παίδων καὶ πᾶν εἶδος ἀγγαρείας». Αἱ δὲ ἄλλαι πόλεις ἐμελλον ν' ἀποδοθῶσι εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν ἰθαγενῶν ἡγεμόνων, ἦτοι νὰ μείνωσι ὑπὸ τὴν Ῥωσσικὴν κυριαρχίαν.

Ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως Αἰκατερίνα ἡ Β' συνήνει νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Μολδαυίαν, τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Βεσσαραβίαν, ἀλλ' ἐπὶ ὅροις, οἵτινες παρεῖχον αὐτῇ πραγματικὴν ἀνάμειξιν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου. Τὸ 16 ἄρθρον, καθορίζει ὅτι εὐδαμῶς παρακαλυθήσεται ἡ ἐλευθέρη ἐνάσκησις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ οὐδὲν θὰ παρεμβληθῇ πρόσκομμα εἰς τὴν οἰκοδομὴν νέων ἐκκλησιῶν ἢ εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῶν ἀρχαίων. . . . ὅτι ὁ ἀποδίδεται τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἡ ἰδιόζουσα τιμὴ εἰς ἣν δικαιούται τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν». Πρὸς δὲ τοῦτοίς «Ἡ Πύλη ἐπιτρέπει τοῖς ἡγεμόσι Μολδαυίας καὶ Βλαχίας νὰ ἔχωσι παρ' αὐτῇ ἐπιτετραμμένους, ἐκλεγόμενους ἐκ τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, οἵτινες θὰ ἐπιβλέπωσι τὰ ἀπορῶντα τὰς εἰρημένους ἡγεμονίας, θὰ τυγχάνωσι εὐμενοῦς περιποιήσεως καὶ περὶ δὲ μικρὰν ἔχοντες σπουδαιότητα θὰ θεωρῶνται ὡς ἀπεκλούοντες τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἦτοι ἐξηραλισμένοι κατὰ πάσης βίας· οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ῥωσσίας θὰ δύνανται νὰ διωκῶσι ὑπὲρ τῶν ἡγεμονίων, καθ' ὅσον ἀπαιτήσουσι τοῦτο αἱ περιστάσεις, καὶ ἡ Πύλη ὑπόσχεταί ὅτι ὁ ἀκούη αὐτοὺς μετὰ τῆς τιμῆς, ἣτις ὀφείλεται εἰς φίλας καὶ σεβαστάς δυνάμεις». Τὸ ἄρθρον 7 περιέχει ὅρον ἐπιγενικώτερον: «Ἡ Ὑψ. Πύλη ὑποχρεοῦται νὰ προστατεύῃ διηνεκῶς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ τὰς ἐκκλησίας αὐτῆς· ἐπιτρέπει δὲ καὶ τοῖς ἀντιπροσώποις τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐτῆς τῆς Ῥωσσίας νὰ ποιῶνται ἐν πάσῃ περιπτώσει παραστάσεις καὶ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὑπὲρ τῶν λειτουργῶν αὐτῆς, ὑποσχομένη νὰ λαμβάνῃ αὐτὰς ὑπ' ὄψιν, ὡς γινόμενας ὑπὸ ἀνδρὸς ἐμπίστου, ἐνεργούντος ἐν ὀνόματι γείτονος καὶ εὐκρινοῦς φίλης δυνάμεως». Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐπεκαλέσατο πάντοτε ἡ Ῥωσσία ὡς τὴν θετικὴν καὶ ἐπίσημον ἀναγνώρισιν τῆς προστασίας αὐτῆς ἐπὶ πάντων τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπαναστάντων Ἑλλήνων τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων ἡ συνθήκη περιέχει ἰδανικούς τινας ὄρους· ἐν τούτοις τὸ ἐλληνικὸν ζήτημα ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ καὶ ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Καϊναρτζῆ χρήζουσι μακροτέρας μελέτης, εἰς ἣν θέλομεν προβῆν ἐν προσεγεῖ ἀριθμῷ τῆς Ἐπιθεωρήσεως.

Ἐν κεφαλαίῳ, ἡ συνθήκη τοῦ Καϊναρτζῆ περιέχει πάσας τὰς ἀρχὰς, ἅς ἡ Ῥωσσία προσεπάθησε ν' ἀναπτύξῃ ἀκολουθῶσα: α) ἔδαφιαίαις προσαρτήσεις ἐπὶ τῶν ἁκτῶν τοῦ Εὐξείνου, καὶ σύστασιν ναυτι-

κῆς δυνάμεως· β) ὀργάνωσιν ἐσωτερικῆς προπαγάνδας διὰ τῆς εὐδικῆς προστασίας τῶν παραδουναβίων ἐπαρχιῶν καὶ διὰ τῆς γενικῆς προστασίας τῶν ὀρθοδόξων τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους· γ) ἀξίωσιν μᾶλλον ἢ ἥττον δεδικαιολογημένην τοῦ ἐκπροσωπεῖν τὰς ἰδέας τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἀπέναντι τῆς βραβάροτητος τοῦ Ἰσλάμ.

Ποῖον ἐγένετο τὸ ἔργον τῆς Εὐρώπης ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ; Αἰκατερίνα ἡ Β' ἔχει ὡς εὐμενεῖς μεσίτας τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Ῥωσσίαν, τὰς δύο αὐτῆς συνενόχους ἐν τοῖς πολωνικοῖς. Ἡ Αὐστρία περιέστη ἤδη εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ διδῆ χεῖρα ἀρωγῆς εἰς τὰς ἐπεκτάσεις τῆς Ῥωσσίας· ἐν τούτοις ἤρξατο ἤδη συλλαμβάνουσα φόβους, καὶ κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἐπιφαίνεται ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, κατὰ τὴν νεωτέραν σημασίαν τῆς λέξεως. «Ἀπέναντι τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῆς Πύλης, ἔγραψεν ὁ Κάουιτς κατὰ ἰανουάριον τοῦ 1775, ἡ μυστικὴ ἡμῶν πολιτικὴ ὀφείλει εἶναι ἀναμφιβόλως νὰ ἐνεργῶμεν οὕτως, ὥστε τὸ τουρκικὸν κράτος νὰ ὑποστηριχθῆ ὅσον ὀλίγοντε μακρότερον, ἢ ἐν περιπτώσει ἐσχάτης ἀπελπισίας μηδέποτε τοῦλάχιστον ν' ἀνατραπῆ τὸ κράτος τοῦτο μόνον ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας ἄνευ τῆς ἀναγκαίας ἡμῶν συμπαράξεως». Ὁλίγα ἔτη βραδύτερον Ἰωσήφ ὁ Β' ἀπῆλθον ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν εἰς Λουδοβίκον τὸν ΙΣΤ'. «Ἐὰν ἡ Ῥωσσία ἐπιχειρήσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πύλης, καὶ ἐγὼ θὰ ἐπιχειρήσω αὐτὸν, καθόσον τὸ συμφέρον τῆς Αὐστρίας εἶναι νὰ ἐπεκτείνηται κατὰ λόγον τοῦ ὅτι δύναται νὰ προσκτηθῆται ἡ Ῥωσσία». Ἡ οὐσία τῆς οὕτω καθοριζομένης πολιτικῆς εἶναι διανομὴ κατ' ἰσομοίριαν. Καὶ πρὸς καλὴν ἀρχὴν ἡ Αὐστρία ἔλαβε τὴν Βουκοβίαν ὡς ἀντιστάθμισμα τῆς συνθήκης τοῦ Καϊναρτζῆ· τὸν αὐτὸν σήμερον προτίθεται αὐτῇ τρόπον ἡ Βοσνία καὶ ἡ Ἐρζεγοβίνη. Ἀλλ' ἐν τῷ ἀπὸ τοῦ 1775 ἕως τοῦ 1878 διαλείμματι ἡ Ῥωσσία ἐπεφυλάξατο πάσας τὰς ὠφελείας τῶν πολέμων οἵτινες ἐπανελήφθησαν κατὰ βραχύτατα διαστήματα, εἰ καὶ ἐκάστη συνθήκη καθώριζεν ἐπισημῶς «διηνεκῆ εἰρήνην, σταθερὰν φιλίαν καὶ διαρκῆ ἀρμονίαν». Ταῦτα πάντα, ὡς παρετήρει καὶ πάλιν ὁ Κάουιτς, «λόγοι εἰσι νεοὶ καὶ ἐλαχίστην ἔχοντες ὑπόστασιν».

Ἄλλως δὲ, οὐδέποτε αἱ περιστάσεις ὑπῆρξαν εὐνοϊκώτεραι εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις ἀπερρόφα τὴν προσοχὴν καὶ τὰς δυνάμεις τῆς Εὐρώπης· ὁ συναπτισμὸς ἄφινε κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν αὐτὴν Πετροπούλεωσιν ἐλευθέραν ἐνέργειαν ἐν Ἀνατολῇ. Κατὰ τὴν νέαν ταύτην περίοδον ἡ Ῥωσσία προσκῆται τὴν σύμπρασιν καὶ αὐτῆς τῇ Ἀγγλίᾳ, ἣτις ἀνητύχει τότε μᾶλλον περὶ τοῦ

Ναπολέοντος ἢ περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅσον διὰ τὴν Γαλλίαν, ἢ εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατεία ἐξησθένησεν ἐν καιρῷ τὴν παρὰ τῆ Πύλῃ ἐπιβρόην αὐτῆς· πρὸς ἐπίμετρον αἱ κατὰ τὰς ναυμαχίας τοῦ Ἀβουκίρ καὶ τοῦ Τραφαλῶν γαλλικαὶ ἤτται ἀπεστέρησαν τὴν Γαλλίαν παντὸς ἐνεργείας μέσου. (Ἀκολουθεῖ).

ΝΑΠΟΛΕΩΝ Ο Γ'.

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθμ. 10.)

Εἰς Ἀρενμπεργ ἐπαυκαμάφας ὁ Ναπολεὼν ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Οἱ γλυκεῖς καὶ εὐμενεῖς αὐτοῦ τρόποι ἐπεσπῶντο αὐτῷ τὴν συμπάθειαν πάντων, ἀλλ' οὐδεὶς ἐμάντευεν ἐν αὐτῷ μεγαλοπράγμονα ἄνδρα. Σιωπηλὸς καὶ ἐπιφυλακτικὸς ὡς ἐν τοῖς παιδικαῖς αὐτοῦ χρόνοις, ἀπίστευτον ἐκέκτητο φλέγμα, ἀλλὰ πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς διακίβρου αὐτοῦ φιλοδοξίας οὔτε τὴν φυσικὴν δύναμιν τοῦ ἥρωος εἶχεν, οὔτε τὴν ταχεῖαν ἀπόφασιν τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός. Ἀνεγίνωσκεν, ἐμελέτα, ἔγραφεν, ἐσχημάτιζε σχέδια ἐπὶ σχεδίοις, ἐζήτηε νὰ μεταποιήσῃ τὰ σχέδια εἰς σύστημα, ἀλλὰ μὴ εὐρίσκων τὰ μέσα τῆς πραγματώσεως αὐτῶν. Ἢ αὐτὴ πάντοτε ἐπεκράτει ἀντίφασις μεταξύ τῆς φύσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἀποστολῆς ἣν μετὰ τυφλῆς πίστεως ἀπεδέξατο. Οὐδενὶ ὁ βίαιος ἐκεῖνος στρατιώτης αὐτοκράτωρ ὁμοιάζεν ὀλιγώτερον ἢ τῷ νεανίᾳ ἐκείνῳ τῷ πεπαιδευμένῳ μὲν, ἀλλ' ἐγκρατεμένῳ εἰς ἑαυτὸν, τῷ πάντοτε εἰς τὰς μελέτας αὐτοῦ βεθυσιμένῳ καὶ ἀναποφασίστῳ ἐν τῇ ἐνεργείᾳ. Μόλις ὅτε ὁ ὑπαξιωματικὸς Φιαλὸν, ὁ μετέπειτα κόμης Περσινὸν, συνηνώθη μετ' αὐτοῦ, ἐπεχείρησε τῇ συμβουλῇ αὐτοῦ τῷ 1836 τὴν ἐν Στρασβούργῳ ἀπόπειραν. Ἀρκετὸν εἶχε θάρρος ὅπως ῥήσοικινδυνοῦσῃ μετ' ὀλίγων συντρόφων ἐν τῷ στρατῶνι τῷ κατεχομένῳ ὑπὸ τῶν στρατευμάτων· ἀλλ' ἄμα ἀπέναντι τῶν στρατιωτῶν εὐρεθεῖς δὲν εἶχε τὴν ἀναγκαίαν δύναμιν ὅπως παρασύρῃ τοὺς ἄνδρας καὶ ἐπὶ τῇ διαταγῇ ἐνεργητικοῦ συνταγματάρχου παρεδόθη αἰχμαλώτους. Ἐξωρίσθη τότε εἰς Ἀμερικὴν, ἀνακληθεῖς δὲ εἰς Ἑλβετίαν ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τῆς μητρὸς αὐτοῦ μετέβη ἀκολούθως εἰς Ἀγγλίαν. Ἐκεῖ ἐθίσωσε βίον ἀρκετὰ ἀφανῆ, ἐπιφανόμενος ἐκ διαλειμμάτων ἐν τῇ ὑψηλῇ κοινότητι τοῦ Λονδίνου, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον σχετιζόμενος μετὰ πολιτικῶν προσφύγων καὶ ἄλλων τυχοδιωκτῶν, οἵτινες ὡς ἐκ τύχης συνησπίζοντο παρὰ τὸν ἐπίμονον ἐκεῖνον μνηστῆρα θρόνου. Ἢ ἀποτυχία αὐτοῦ ἐν Στρασβούργῳ δὲν ἐκλόνησε τὴν εἰς τὸν ἀστέρα αὐτοῦ πίστιν. Νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν νέαν ἐσχεδίαζεν ἀπόπειραν καὶ πρὸς παρα-

σκευὴν αὐτῆς ἐδημοσίευσεν τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ πρόγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ ναπολεόντειοι ἰδέαι». Ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ βιβλίον τοῦτο. Βάσιν ἔχει τὴν ἐξήγησιν, ἣν περὶ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ ἐδωκεν ὁ αἰχμαλωτὸς τῆς Ἀγίας Ἑλένης, ἐξήγησιν καθ' ἣν πάντες οἱ πόλεμοι καὶ ἅπας ὁ δεσποτισμὸς αὐτοῦ μόνον ἀντικείμενον εἶχον τὴν δημοκρατικὴν ἰσότητητα καὶ νέαν συσπονδίαν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης· ἀλλ' ὁ ἀνεψιὸς ἐξαίρων τὰς ἀρχὰς τοῦ θεοῦ αὐτοῦ οὐδαμοῦ ἐπιφαίνεται δουλικὸς αὐτῶν ἀπομιμητής. Τὸ βιβλίον αὐτοῦ, σαφὲς τὸ ὕφος, εὐκρινὲς, πειστικόν, πλήρὲς ἐστὶ τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ θεωριῶν περὶ τῆς νεωτέρας τῶν πραγμάτων καταστάσεως. Ὅ,τι τὰ μάλιστα ἐν αὐτῷ ἐκπλήττει ἐστὶν ἡ εὐκρίνεια, δι' ἧς ὁ τοῦ θρόνου μνηστῆρ ἐν ταῖς παραμοναῖς πραξικοπήματος ἐκτίθησι τὰς ἰδέας αὐτοῦ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Δὲν παρίστην ὑπὸ γενικὴν μορφήν μίαν ἀρχὴν καὶ μίαν σημασίαν, ἀλλ' ἐκτίθησι λεπτομερέστατα πάσας τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ ἰδέας περὶ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ὅ,τι ἔγραψεν ἐν τῷ βιβλίῳ ἐκαίνῳ, ἐφήρμοσε βραδύτερον, καὶ ἐὰν οἱ Γάλλοι ἐξεπλάγησαν καὶ ἐψεξαν τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ, δὲν δύνανται τοῦλάχιστον νὰ κατηγορήσωσιν αὐτοῦ ὅτι ἐξηπάτησεν αὐτοὺς ὡς πρὸς τοῦτο.

Καὶ πρῶτον κηρύσσει ὅτι πᾶν ὅ,τι ἐν Εὐρώπῃ μέγα γόνιμον, λυσιτελεῖ διὰ τὸ μέλλον ὀφείλεται εἰς Ναπολέοντα τὸν Α'. Ἀναλύων, δικαιολογῶν τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ, δὲν θέλει τοσοῦτον νὰ ἐξηγήσῃ τὸ παρελθόν, ὅσον νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι τηρητέαν ὁδὸν· εὐρίσκει τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀπολυτοπροσὺνην πληρέστατα δικαιολογούμενην ἐκ τοῦ ὅτι ἡ γαλλικὴ κοινότης εἶναι ὅλως λαοκρατομένη, σπαρασσομένη ὑπὸ βιαίων κομμάτων ἐστερημένων πολιτικῆς ἡθικῆς καὶ οὐδεμίαν ἀρχὴν σεβομένων. Ἐντεῦθεν διπλοῦν ἐξάγει συμπέρασμα· ὅτι ἡ κυβέρνησις δέον εἶναι ἄμα ὅλως δημοκρατικὴ καὶ περιθελθιμένη ἀπεριόριστον ἐξουσίαν· δημοκρατικὴ μὲν, ἀνακηρύσσουσα τὴν πρὸ τοῦ νόμου ἰσότητα, προσιτὰ εἰς τὴν ἰκανότητα καθιστᾶσα πάντα τὰ στάδια, καθιερούσα τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς, οὐδὲν προνόμιον εὐγενείας ἀναγνωρίζουσα, ὑποβάλλουσα τὰς πολιτικὰς ἐκλογὰς εἰς τὴν καθολικὴν ψήφοφορίαν· ἰσχυρὰ δὲ, συγκεντροῦσα πᾶσαν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ἐν τῇ χειρὶ τοῦ αὐτοκράτορος, μόνου ἀντιπροσώπου σύμπαντος τοῦ ἔθνους, περιορίζουσα τὰ δικαιώματα τῶν βουλῶν ἐντὸς δικαίων ὁρίων, ἀπαγορεύουσα τὰς ἔριδας τῶν κομμάτων καὶ τοῦ τύπου. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐξασφαλίζει εἰς τὴν Ἐκκλη-

σίαν τιμὰς καὶ προστασίαν, μὴ χορηγῶν ὅμως αὐτῇ ἐπιβρόην εἰς τὰ τοῦ κράτους. Ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία εἶναι ὁ ὑψηλὸς μὲν, ἀλλ' ἀπώτατος σκοπὸς, πρὸς ὃν μέλλει ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις νὰ ὀδηγήσῃ κατὰ μικρὸν τὸ γαλλικὸν ἔθνος μεταμορφούμενον ὑπ' αὐτῆς. Ἡ ἐλευθερία αὕτη ἐστὶ ἡ ἐπίστεψις τοῦ οικοδομήματος, ὡς ἐρεῖ βραδύτερον Ναπολεὼν ὁ Γ', ἀλλὰ τὸ γε νῦν πρόκειται νὰ θεωσῶσιν αἱ βάσεις διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ὁμονοίας.

Τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ὁ πρίγκηψ πραγματεύεται μετ' ὀλιγώτερον λεπτομερειῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν ταύτῃ αἱ τάσεις τοῦ συγγραφῆος σαφῶς ἐκδηλοῦνται. Ἐὰν ἐν τοῖς ἐσωτερικοῖς ζητήμασιν ἀπεδέξατο ἀνεπιφυλάκτως τὸ σύστημα τοῦ θεοῦ αὐτοῦ, ἐνταῦθα ποιεῖται ἐπιφυλάξις τινάς. Λυπεῖται ὅτι ὁ θεὸς αὐτοῦ παρεσκύασε τὴν τελικὴν ἀποτυχίαν διὰ τῆς ὁρμῆς καὶ τῆς σπουδῆς αὐτοῦ, ὅτι ἀνεμίχθη ὑπερβαλλόντως εἰς τὰ τῆς Γερμανίας, ξένα πρὸς τὴν Γαλλίαν, ὅτι παρεσύρθη, παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ, εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Πρωσσίας, τῆς φυσικῆς αὐτοῦ συμμάχου. Δέον, παρατηρεῖ ὁ ἀνεψιὸς, οὐχὶ ὑποβάλλειν τὰ γεγονότα εἰς ἐν σύστημα, ἀλλὰ τροποποιεῖν τὸ σύστημα κατὰ τὰ γεγονότα. Προτίθεται ἄρα νὰ προβῇ μετ' ὀλιγώτερας ὁρμῆς καὶ σπουδῆς ἢ Ναπολεὼν ὁ Α', νὰ μὴ ἐπεκτείνῃ τοσοῦτον μακρὰν τὰς βλέψεις αὐτοῦ, νὰ μὴ παρασυρῇ τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ πάθους, ὥστε νὰ λησμονήσῃ τὰ αἰσθητά τῶν ἄλλων. Ἀλλ' ἐπιμένων εἰς τὴν γρηῃσιν μετριοπαθῶν μέσων καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ στοχάζεσθαι σκοποῦ νουνεῶως περιορισμένου, ὡς ἄλλως αἴ τε κλίσεις καὶ τὰ παρόντα πράγματα ἐπέβαλλον αὐτῷ, βλέπει ταυτοχρόνως τὸ ἔργον ὁμακτὶ ὅλως βοναπαρτικῷ. Ψεγεῖ ὡς ἤμισα ἐντιμον τὴν εἰρηνικὴν πολιτικὴν τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου καὶ κηρύσσει ὅτι ἡ Γαλλία προώριστα νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν μεταμόρφωσιν τῆς Εὐρώπης πρὸς τὸ συμφέρον πάντων, ὑπὲρ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἐκπολιτευτικοῦ πνεύματος. Ἡ μέριμνα, ἡ ἰκανοποίησις τῶν γαλλικῶν συμφερόντων δὲν θεωρεῖται ὑπ' αὐτοῦ ἢ τελευταία λέξις τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Ὡς ὁ θεὸς αὐτοῦ, θεωρεῖ ἑαυτὸν πολίτην τοῦ κόσμου καὶ πιστεύει ὅτι κέκληται νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ συνέπειαν. Δὲν ἐξηγεῖ μὲν καλῶς πῶς φαντάζεται ἐν ταῖς λεπτομερειαῖς αὐτῆς τὴν μεταμόρφωσιν τῆς ἡμετέρας ἡπείρου, ἀλλὰ πρόδηλον εἶναι ὅτι σκοπεῖ νὰ ἐπιτελέσῃ αὐτὴν διὰ διαδοχικῆς ἀναπτύξεως καὶ εἰ δυνατόν ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Πρωσσίας.

Μετὰ τὸ πρόγραμμα τοῦτο, ὁ πρίγκηψ προσέβη

τῷ 1840 εἰς τὴν ἐν Βουλὸνγῃ ἀπόπειραν αὐτοῦ, ἣντις, ὡς γνωστὸν, ἐναυάγησεν ἔτι ἀθλιώτερον τῆς ἐν Στρασβούργῳ καὶ δι' ἣν ὑπέστη ἐξαετὴ κάθειρξιν ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Χάμ. Ἐως τότε ὁ Λουδοβίκος Ναπολεὼν ἐθεωρεῖτο ἄπλως γελοῖος, ἀλλὰ μετ' ὀλίγων ἔλαθεν ἀφορμὴν νὰ εὐλογήσῃ τὴν ἀποτυχίαν αὐτοῦ. Ἡ κάθειρξις αὐτοῦ ἐπεσπάσατο ἐπ' αὐτὸν τὰ βλέμματα πάντων τῶν δυσηρεστημένων τῆς Γαλλίας, ἡ δημοκρατικὴ ἀντιπολίτευσις συνέδεσε σχέσεις μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἤρξατο καὶ αὐθις καταλαμβάνον τὴν προχὴν τοῦ πλῆθους. Τῷ 1846 κατώρθωσε νὰ ἀραπειύσῃ τοῦ φρουρίου, ἦλθεν εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἄμα τῇ φεβρουαρινῇ ἐπαναστάσει κατέβαλε πᾶν σθένος ὅπως καταλάβῃ θέσιν ἐν τῇ νέᾳ δημοκρατίᾳ. Γνωστὸν ποῖον εἰσέει περιέβαλλε γόητρον τὸ ὄνομα τοῦ Ναπολεόντος· ὁ πρίγκηψ ἐξελέγη τὸ πρῶτον ὑπὸ πέντε νομῶν καὶ τὴν 10 δεκεμβρίου 1848 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ὑπὸ 5 καὶ ἐπέκεινα ἑκατομμυρίων ψήφων, ἐνῶ ὁ τότε δικτάτωρ, ὁ δημοκρατικὸς στρατηγὸς Καβαινιακ, μόλις ἐλάμβανεν ἐν καὶ ἡμισυ ἑκατομμύριον. Τὰ πέντε ταῦτα ἑκατομμύρια ψήφων δὲν προσήρχοντο πάντα ἐξ ὀπαδῶν τῆς ναπολεονταίου αὐτοκρατορίας· πλεῖστοι σοσιαλισταὶ, νομιμίφρονες καὶ ὀρλεανισταὶ ἐψήφισαν ὑπὲρ τοῦ πρίγκηπος ἁπλῶς ἐκ μίσους πρὸς τὸν στρατηγὸν Καβαινιακ. Ἀλλὰ τὸ ἐξασφαλίσαν τὴνμεγάλην ταύτην πλειονοψηφίαν ἦν πρὸς γενικὴν ἐκπλήξιν ἡ σύμπραξις τοῦ κληρικοῦ κόμματος. Πρὸ μικροῦ, κατὰ τὸν Σεπτέμβριον, ὁ πάπας Πῖος ὁ Θ', πιεζόμενος ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος, ἐξήγγιστο παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Καβαινιακ τὴν ἀποστολὴν γαλλικοῦ στρατιωτικοῦ σώματος προστατεύοντος αὐτόν. Ὁ στρατηγὸς ἀπέκρουσε τὴν αἴτησιν ταύτην, καθὸ τοῦ γαλλικοῦ Συντάγματος φέροντος κατ' ἀρχὴν ὅτι οὐδέποτε ἡ δημοκρατία ἢ ἀνεμίγνυτο εἰς τὰ πράγματα ἀνεξαρτήτου λαοῦ, ἀλλ' ἀντὶ τούτου προσήνεγκε τῷ πάπα ἄσυλον ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ πάπας ἡὐχαρίστησεν αὐτῷ κατ' ὀκτώβριον λίαν ἐνθέρμως· ὁ μόνος αὐτοῦ φόβος ἦν μὴ ὁ Λουδοβίκος Ναπολεὼν, ὁ ἐχθρὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὑπερισχύσῃ κατὰ τὴν προεδρικὴν ἐκλογὴν, καὶ ἡ Γαλλία ἀποβῇ κινδυνώδης δι' αὐτὸν διακομή. Ὡς ἐκ τούτου κατέρυγεν εἰς Γαέταν κατὰ νοέμβριον. Πῶς, τίσσασαρος ἐβδομάδας βραδύτερον, ὁ πρίγκηψ οὔτος, ὁ ἐχθρὸς τῆς Ἐκκλησίας, κατώρθωσε νὰ λάθῃ πάσας τὰς ψήφους τοῦ κλήρου; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπαντῶσι τὰ γεγονότα. Τρεῖς μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ μῆνας ὁ Λουδοβίκος Ναπολεὼν ἔπραξεν ὅ,τι ἠρνήθη νὰ πράξῃ ὁ Καβαινιακ, ὁ Ναπολεὼν, ὁ ὀπαδὸς τοῦ 1831, ὁ ἀρχαῖος ἀντίπαλος τῆς κοσμικῆς

ἐξουσίας τοῦ πάπα, ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην στρατιωτικὸν σῶμα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς δημοκρατίας καὶ πάλιν ὠρθοῦσιν τῆς παπικῆς κυβερνήσεως. Ἡ πλειοψηφία τῶν Γάλλων μεγαλοφώνως ἐπεκράτησε, τούτων μὲν ἐξ ἀγάπης τῆς Ἐκκλησίας, ἐκείνων δὲ διότι γαλλικὴ ἐν Ῥώμῃ φρουρὰ ἐμελλε νὰ ἐνισχύσῃ ἐπὶ πάσης τῆς χερσονήσου τὴν ἐπιβρῶν τῆς Γαλλίας. Ὀλίγον ἔμελε τῷ Λουδοβίκῳ Ναπολέοντι ἐὰν παρεβίαζεν ἢ ἀπηρενεῖτο τὰς προτέρας αὐτοῦ ἀρχάς· ἡ διαγωγή αὕτη ἦν ἀναγκαία ὅπως τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους ἄρξῃ καὶ πάλιν εἰς Βοναπάρτης, τοῦτο δὲ ἤρκει. Βραδύτερον μόνον ἐμελλε νὰ κατανοήσῃ πόσον ἡ εἰς Ῥώμην ἐστρατεία ἐγένετο αὐτῷ ὀλεθρία. Δυσχέρειαί τινες ἐν τούτοις ἀνεφάνησαν ἀμέσως. Εἶχε μὲν ὀριστικῶς ὑποσχεθῆ συνταγματικὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἀλλ' ἀδύνατον ἐγένετο αὐτῷ νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ πάπα τὴν ἐλαχίστην παραχώρησιν. Ὁ Πῖος Θ' καλλίστα ἠπίσταντο ὅτι ἡ ὑποστήριξις τοῦ κληρικῶν κόμματος ἦν πάντοτε ἀναγκαία τῷ πρίγκηπι, ὅστις φοβούμενος μὴ δυσαρεστήσῃ τὸ κόμμα τοῦτο δυσκόλως θ' ἀπερρίττει ν' ἀποσύρῃ ἐκ Ῥώμης τὰ στρατεύματα αὐτοῦ. Ἀπεδέξατο λοιπὸν τὴν προστασίαν αὐτοῦ ὡς ὀφειλόμενόν τι καὶ φυσικόν, ἀλλὰ οὐδεμίαν χορηγῶν τῇ κυβερνήσει αὐτοῦ ἐπιβρῶν ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς διοικήσεως.

Ὁ πρίγκηψ πρόεδρος ἐπέτυχεν ὡς ἐκ τούτου ἐτι μᾶλλον ἐν Γαλλίᾳ. Γνωστὸν μετὰ ποίας δεξιότητος κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ ἀντιδημοτικὴν τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, νὰ διακρίσῃ τὰ κόμματα, νὰ προσοικειώσῃται τοὺς ἀκράτους δημοκρατικούς διὰ τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ νὰ θεωρηθῇ ὑπὸ τῶν φιλησύχων πολιτῶν ὡς τὸ μόνον προσύργιον κατὰ νέων κομμουνιστικῶν ἐπαναστάσεων. Τῷ 1851 τέλος ἔκρινεν ἀρκούντως ἰσχυρὰν τὴν θέσιν αὐτοῦ ὥστε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἀμερικανῶν περὶ τοῦ ὅρκου ὃν ὤμοσεν εἰς τὸ πολίτευμα τοῦτο. Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐθεώρει ἑαυτὸν δικαίω ἀυτοκράτορα τῶν Γάλλων· ἐὰν δ' οἱ ἄρπαγες, οἵτινες τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ κατεκράτουν, ἐδέσμευον αὐτὸν δι' ἐπιβολῆς ὅρκου, τοῦτο ἐν ἔτι πλέον ἦν αἴτιον ὅπως σαρώσῃ τοὺς ἐγκληματίας τούτους ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. (Ἀκολουθεῖ)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΩΦΕΛΕΙΑΣ
πρὸς τὴν τάσιν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ¹.

Κατὰ τι μύθευμα, ἐξ ἐκείνων ἅτινα ἐκ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ βουδισμού προήχθησαν, παρουσιάζ-

1) Ὑπὸ Matthew Arnold, καθηγητοῦ τῆς ποιήσεως ἐν τῷ ἐν Ὀξφόρδῃ πανεπιστημίῳ.

σθη ποτὲ πρὸς τὸν Βούδαν μαθητῆς τις ὀνόματι Πουρνᾶ, ὅστις παρεκάλει τὸν διδάσκαλον ν' ἀναθέσῃ αὐτῷ ἐντολὴν ὅ,τι μεγίστην. Ὁ διδάσκαλος ἐξέθηκε τῷ μαθητῇ τὰ ἐμπόδια ὅσα ὄφειλε νὰ ὑπερπηδήσῃ καὶ τοὺς κινδύνους εἰς οὓς ἤθελε περιπέσει. Ὁ Πουρνᾶ ὅμως ἐπέμεινεν ἀποκριθεὶς μετὰ μετριότητος καὶ ἐπιτυχῶς πρὸς πάσας τὰς ἀντιρρήσεις. Αἱ ἀποκρίσεις αὗται κατέπειταν τὸν Βούδαν, ὅστις συγκατένευσε πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ· παρεχώρησε λοιπὸν τὴν ζητηθεῖσαν ἄδειαν, προπέμψας δὲ τὸν Πουρνᾶ, ὡς ἐφόδιον εἶπεν αὐτῷ τὰ ἐξῆς λόγια, ἅτινα παρέδωκεν αὐτῷ θεότης τις, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ.

«Ὁ Πουρνᾶ! κατασταθεὶς ἐλεύθερος, ἠσπεῦσον εἰς ἀπελευθέρωσιν ἄλλων· παρηγορηθεὶς, παρηγόρησον· ἀναρθεὶς εἰς μέγιστον ὕψος, βοήθησον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνυψωθῆναι.»

Ὁ μέγας ἀναμορφωτῆς, περὶ ἀπελευθέρωσιν τὸν λόγον ποιούμενος, ἐνόει ἠθικὴν ἀπελευθέρωσιν, τὴν ἀπὸ τῆς ἀλαζονείας, τοῦ ἐγωῦσμοῦ καὶ τῶν ἄλλων παθῶν, ἅτινα καταδουλοῦντα τὸ ἀνθρώπινον παραλύουσι τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ· ἀπὸ τοιούτων δὲ ἐχθρῶν καὶ ὁ Πουρνᾶ εἶχεν ἐπιτύχει τὴν ἀπολύτρωσιν αὐτοῦ. Πρὸς τῇ ἀπελευθέρωσι· ὅμως αὕτη τῆς ψυχῆς, εἰς ἣν πᾶσαι αἱ γενεαὶ ἐπίσης ἀπέθλησαν, ὑπάρχει καὶ ἐτέρα, ἣν οὐχὶ μετ' ἴσης πάντοτε σπουδῆς ἐπεδίωξαν αἱ διάφοροι γενεαί, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἥμιστα ἐπεθύμησε αὐτῆς τὸ ἀνθρώπινον. Καὶ ὅμως ἡ ἀπελευθέρωσις αὕτη οὐδὲν ἦττον ἀπραϊτητός ἐστι πρὸς ἐπίτευξιν τῆς τελείας τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτύξεως· ἐστι δ' αὕτη ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ πνεύματος.

Ἡ μετὰ ζήλου ἐπιδιώξις τῆς ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς τῆς διανοίας ἐστὶν ὁ προφανέστερος καὶ οὐσιωδέστερος χαρακτηριστῆρ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Τὰ ἔθνη, παρ' οἷς ὁ κατὰ συνθήκην καλούμενος νεώτερος πολιτισμὸς ἐστὶ μᾶλλον προκεχωρημένος, εἰσὶν αὐτὰ ἐκεῖνα, ὅσα μᾶλλον ἠτληθήσαν περὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ πνεύματος· ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῶν κατακρατούντων αὐτό. Ἢ δὲ ἐπιδιώξις τῆς ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς, ἥτις ἐνίοτε μετὰ πуретώδους ἐπιθυμίας ἐγένετο, ἐστὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν γνώρισμα τῆς ἐποχῆς ἡμῶν.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης κρίνων, λογιζόμενος δὲ καὶ τὴν ἀνάγκην καὶ τὰς ἰσχύνας αὐτῆς, ἥτις πάντοδ ἄλλου ἄρχει τῶν κατὰ τὴν ἡμετέραν γενεάν, θέλω ἐξετάσει ἐνταῦθα τὴν ὀφείλειαν ἣν δυνάμεθα καρπωθῆναι ἐκ τῆς μελέτης τῶν φιλολογικῶν τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος· θέλω λοιπὸν ἀποδείξει ἐνταῦθα ὅτι καὶ μεθ' ὅλας τὰς νέας χρεῖας τοῦ αἰῶνος ἡμῶν, τὰς ἐκ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης,

καὶ ἀν εὐρύτατον ἀποδῶμεν αὐταῖς χῶρον, πάλιν ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων φιλολογικῶν δραστηκώτατον καταδειχθήσεται μέσον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς διανοίας ἡμῶν· ὑπὸ δὲ τὴν ἐποψιν ταύτην αἱ φιλολογίαι αὗται καὶ νῦν ἔτι ἐπισταμένης χρῆζουσι καλλιεργείας.

Α.

Φέρε δὴ εἴπωμέν τινα διατί αἱ καθ' ἡμᾶς γενεαὶ τοσοῦτο ὀργῶσι πρὸς τὴν διανοητικὴν ταύτην ἀπελευθέρωσιν, ποῦ δὲ ἔγκειται αὕτη. Ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ταύτην τοῦ πνεύματος ὄργανος αἰτίαν ἔχει ὅτι ἐν τῷ νῦν χρόνῳ περιστοιχούμεθα ὑπὸ πληθῆος γεγονότων συγκεχυμένων ἅμα καὶ συμπεπλεγμένων ἀλλήλοις, οὕτως ὥστε δύσκολον ἀποβαίνει τὸ διακρίναι τὸν μῖτον, καὶ διότι τῆς καθ' ἡμᾶς ταύτης ἐποχῆς προηγίθη ἄλλη ἐπίσης σκοτεινὴ αἰτίαν ἄλλην ἔχει ὅτι τὸ παρὸν τοῦτο περίστησιν ἡμῖν εὐρὴ καὶ ἐπιπλέον θέαμα, ἐφ' οὗ στερεῶς προσηλοῦται ἡ προσοχὴ ἡμῶν καὶ οὐτινος προσπαθοῦμεν ν' ἀποκαλύψωμεν καθ' ὅλοκλήριαν τὸ μυστήριον.

Ἐγκειται δὲ ἡ ἀπελευθέρωσις αὕτη διὰ τὸν ἀνθρώπον ἐν τῇ σαφεῖ ἐπιγνώσει τοῦ τε παρόντος καὶ τοῦ παρελθόντος· καὶ ἤρατο μὲν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν προσεκτίστατο οὗτος γενικῆς τινας ιδέας, αἱτινῆς εἰσὶν οἷονε νόμοι τινὲς πληθῆος γεγονότων, κατασταθίθεται δὲ πλήρης καὶ ἐντελής, ὅταν τὸ πνεῦμα φθάσῃ εἰς τὴν βαθεῖαν ἐκείνην γαλήνην, ἣν συναισθανόμεθα ἐν τῇ μελέτῃ θεάματος, οὐτινος οὐδὲν μέρος ἀπακρύπτεται ἡμῖν, καὶ ἐν οἷ οὐδὲν ἐστὶ τὸ ἀκατάληπτον, καὶ ὅταν ἐπέλθῃ ἡ ἴασις τῆς πуретωσύσης ἀνυπομονησίας ἣν αἰσθάνεται ὁ νοῦς ὅταν ἐνώπιον αὐτοῦ ἐκτυλιχθῇ θεάμα μέγα, ἐπιπλέον καὶ συγκεχυμένον, ὅπερ κενεῖ καὶ παροξύνει μᾶλλον τὴν περιεργίαν ἡμῶν, ἢ εὐαρεστεῖ αὐτῇ.

Ἀλλὰ μὴν ἡ ἐποχὴ ἡμῶν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐστὶ περίοδος βίου πολυσυνθέτου καὶ παραχώδους, ἥτις ἐπιβλητικῶς προκαλεῖ ἐφ' ἑαυτὴν τὴν μελέτην, ἀλλ' ἥτις διὰ τῶν ὑπερμεγέθων διαστάσεων καὶ τῆς καταστρεπτικῆς αὐτῆς ἐνεργητικότητος καταρᾶνίζει τὴν διάνοιαν, ἥτις ἐπιδίδεται εἰς τὴν μελέτην τῶν διαφόρων αὐτῆς ἐμφανίσεων. Ἡ καθ' ἡμᾶς γενεὰ τὰ μάλιστα ἐστὶ προκατελιγμένη ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ ἀνευρεῖν τὴν ἀληθῆ ἐποψιν, ἀφ' ἧς δέον νὰ παρατηρήσωμεν τὸ ἐνώπιον ἡμῶν ἐκτυλισσόμενον θέαμα. Ὁ δυνάμενος ἀνευρεῖν τὸ ζητούμενον τοῦτο σημεῖον τῆς ἐπόψεως, ὁ δυνάμενος κατανοῆσαι ἐντελῶς καὶ καθόλου τὸ ἐν λόγῳ θέαμα, διδᾶξει δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ὅπως κατανοήσονται καὶ οὗτοι αὐτό, οὕτως πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ πνεύματος τὸ καθ' ἑαυτὸν συνειπφέρει. Ἀλλ' ἐν τῇ φύσει οὐδὲν ἐστὶ μειονομῆμον· οἱ αἰῶνες ἀλλήλωνδέτως συνέχονται ἐν τῇ διαδοχῇ αὐτῶν· πολιτεύματα, ἠθικαὶ παρα-

δόσεις, ἀνάπτυξις φιλολογικῶν, πάντα ἐν τῷ παρελθόντι ἔχουσι τὰς αἰτίας αὐτῶν, ἐπενεργούντα τοσοῦτο ἰσχυρῶς ἐπὶ τοῦ μέλλοντος, ὥστε τὸ παρὸν οὐδὲ νὰ ἐνοηθῇ καλῶς οὐδὲ νὰ κριθῇ ἀμερολήπτως δυνατόν, ἀνευ τῆς συγκρίσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ παρελθόν, ἐνθα κεῖνται αἱ ρίζαι αὐτοῦ.

Ἐὰν λοιπὸν ἀναγκαίως ὀφείλωμεν νὰ στρέψωμεν εἰς τὰ ὀπίσω τὴν προσοχὴν ἡμῶν, ἐὰν τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὀφείλωμεν ἐρευνηταί, ποῖαι ἄραγε αἱ ἐποχαὶ ἄς εἰδικιώτερον δέον νὰ μελετήσωμεν; Οὐχὶ αὗται ἐκεῖναί εἰσιν, ὅσαι μᾶλλον ἀπρησολήθησαν περὶ τὸ πρόβλημα περὶ οὗ ὁ λόγος, περὶ τὸ καλῶς δηλαδὴ ἐπιστάναι τὸ τοῦ βίου θέαμα ἐν τῇ καθόλου ἀπόψει αὐτοῦ; Ποῖαι δὲ αἱ φιλολογίαι, αἵτινες προσφορώτατα τέρπουσαι πληροῦσιν ἅμα τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πνεύματος ἡμῶν; Προφανῶς τοιαῦται εἰσιν ὅσαι ἐπιτυχέστερον ἔλυσαν ἀναλόγως τῆς ἡλικιωτέρας αὐτῶν ἐποχῆς τὸ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἐπασχολοῦν πρόβλημα· αἱ φιλολογίαι ἐκεῖναί, αἱτινῆς εἰσὶ τὸ ἐντελέστερον καὶ συμμετρώως ἀνάλογον ἀπεικόνισμα τῶν χρόνων αὐτῶν, ἐκεῖναι, τέλος, αἱτινῆς πιστότερον παρασῶσι τὸ θέαμα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων κατὰ τοιάνδε ἢ τοιάνδε ἐποχὴν.

Ἐποχὴ μεστὴ συγκινήσεων διὰ τὰ πράγματα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀφ' ἑνὸς, ἀφ' ἑτέρου δὲ φιλολογία ἀνάλογος πρὸς πᾶν ὅ,τι ἀπρησολήθη τὴν ἐποχὴν ἐκείνην λαμπρῶς κατοπτρίσασα αὐτήν. Ἴδου ἀντικείμενον μελέτης τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρον ἡμᾶς.

Αὗται αὗται εἰσιν αἱ ἐποχαί, αὗται αἱ φιλολογίαι, αἵτινες τοσοῦτο νέαι τυγχάνουσιν, ὅσων νέαι εἰσὶν ἢ τε ἐποχὴ ἡμῶν καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς φιλολογία, διότι αἱ ἐποχαὶ καὶ αἱ φιλολογίαι αὗται ἀνήκουσιν εἰς παρελθόν διδασκτικώτατον καὶ μεστὸν ἅμα θεσαυρῶν θλων πείρας.

Δυνατὸν ὅμως μεγάλη τις ἐποχὴ νὰ μὴ ἀνανακλᾶται οὕτω μεγάλως καὶ ἐντελῶς ἐν τῇ φιλολογίᾳ αὐτῆς· δυνατόν μέγας τις αἰὼν, μεγαλοουργόν τι ἔθνος εἰς τὸν ὕψιστον περιεθθὸν βαθμὸν πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως νὰ διατελῇ ἀνευ συνειδήσεως, οὕτως εἶπεῖν, ἀνευ ἐπιγνώσεως ἐντελοῦς καὶ καθαρᾶς τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ ταύτης, ὥστε νὰ μὴ ἀνεγείρῃ ἐν τῇ φιλολογίᾳ μνημεῖα παραλλήλου ἀναπτύξεως· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ αἰὼν οὗτος, τὸ ἔθνος τοῦτο δύναται μὲν νὰ παραμένῃ ἀντικείμενον ἄξιον τῆς μελέτης καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος ἡμῶν, ἀλλ' ἡ φιλολογία αὐτοῦ ἥμιστα ἀπατηλῆσει ἡμᾶς.

Καὶ κατ' ἀντίστροφον τάσιν μεγάλοι συγγραφεῖς καὶ θευμαστῆ φιλολογία δυνατὸν ν' ἀναφανῶσιν ἐν ἐποχῇ καὶ ἐν ἔθνει, ὅπερ δὲν ἀνῆλθεν εἰς παράλληλον ὕψος· ἐν ἄλλοις λόγοις, δυνατόν φιλολογία τις

να προεχώρησε μάλλον του αιώνας αὐτῆς· τοιαύτη φιλολογία ἐνδιαφέρει ἡμῖν μάλλον τῆς ἐποχῆς μετ' ἧς χρονολογικῶς μόνον συνδέεται. Τοιαύτη δὲ περίπτωσις συμβαίνει πάντοτε ὅταν ὑπὲρ αὐτῶν μεγάλοι διάνοιοι ἐγείρονται ἐν ἐποχαῖς, καθ' ἃς τὰ περιστοιχοῦντα τὰς δαιμονίας ταύτας διανοίας πράγματα οὐδὲν παρέχουσιν αὐταῖς ἄξιον πρὸς παρατήρησιν θέαμα, ἢ ὕλην ἀνάλογον τῆς δραστηκότητος αὐτῶν.

Ἐλπίζω δὲ ὅτι οὐδαίς κατηγορήσει μου ὡς ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀγορεύοντας, ἐὰν προσῶ ὅτι ἐν ταῖς φιλολογίαις τὸ μέρος τοῦ ποιητικοῦ λόγου αὐτῶν ἐστὶ πρὸ πάντων ἢ πιστοτέρα καὶ ἐντελεστερα παραστασις ἐκάστης ἐποχῆς· καὶ ἀληθῶς ἡ ποιησις ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀνθρώπινον ἔργον δεῖται τῆς δραστηκωτέρας ἐνεργητικότητος καὶ τῆς ἀριμονικωτέρας συμφωνίας τῶν δυνάμεων τοῦ νοῦ.

Ὅ,τι λοιπὸν πρὸ παντὸς ἄλλου ἐπιδιώκομεν, ἐκεῖνο οὗτινος μάλλον χρῆζομεν πρὸς φωτισμὸν ἡμῶν, ὅ,τι δραστηκωτάτα συντελέσει εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς διανοίας ἡμῶν ἐστὶν ἡ ἔνωσις τῶν δύο πραγμάτων, ἡ ταυτόχρονος συνύπαρξις ἀμφοτέρων, μεγάλης ἐποχῆς καὶ μεγάλης φιλολογίας.

Ἀλλὰ, παρ' ἑμοίγε κριτῆ, ὁ βίος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ κολοφῶνος αὐτοῦ ἐστὶ μία τῶν μεγάλων αὐτῶν ἐποχῶν· ὁ πέμπτος πρὸ Χριστοῦ αἰὼν ὑπῆρξε μία τῶν περιόδων τούτων τοῦ δραστηκωτάτου βίου καὶ τῆς περτωτισμένης ἀναπτύξεως, μία τῶν περιόδων ἐκείνων ἃς ἔσθην ὀνομάσας νέας ἐποχάς. Ἐξέβηθ' ὅτι ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλέους δύναται ν' ἀπεικασθῆ πρὸς τέλειον ἄνδρα ἀφικόμενον εἰς τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς φυσικῆς δυνάμεως καὶ τῆς δικαιοδικῆς ἐνεργείας· ἀληθῆς ἡ παρομοίωσις αὕτη, διότι πραγματικῶς ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μέγας ὄγκος τοῦ χυμοῦ τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, ἀνάπτεισις ἔκτακτος ἰδιωτικῆς καὶ δημοσίας δραστηκότητος, ἀπόλυτος σχεδὸν ἐλευθερία, θαυμασίαι δὲ δυνάμεις πρὸς τὸ διορᾶν καὶ ἰθύνειν τὰ ἀνθρώπινα. Φέρει δὲ ἐξετάσωμεν ἐπ' ὀλίγον ποῖα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ νεωτέρου χρόνου, ἐρευνήσωμεν δὲ μέχρι τίνος βαθμοῦ καὶ ἐν τίνι μετρω ἔχει τοὺς χαρακτῆρας τούτους ὁ προνομιοῦχος τῆς Ἑλλάδος αἰὼν· συγκρίνωμεν ἔπειτα τὴν ἐποχὴν ταύτην πρὸς ἄλλην ἐγγυτέρα ἡμῶν, τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείας τῆς Ἑλισάβετ ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἀρξόμεθα δὲ ἀπὸ τῶν σημείων, ἀπὸ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν οὕτως εἰπεῖν ἐξωτερικῶν ὅ,τι τῶν οὐσιωδῶν γνωρισμάτων τῆς ἐποχῆς ἡμῶν, καθ' ἣν ὁ πολιτισμὸς εἰς μερίστην ἀνῆλθε περιωπῆν, ἐστὶν ὅτι ὁ πόλεμος καὶ τὰ παρακολουθοῦντα αὐτὸν ἐξωρίσθησαν ἀπὸ τῶν σχέσεων τοῦ ἀστυχοῦ ἡμῶν βίου. Τὸ ἐγκλημα ὑφίσταται μὲν καὶ πῶρρω

ἀπέχει ἔτι ἡ παῦσις τῶν ἐξ αὐτοῦ καταστροφῶν, ἐν ταῖς σχέσεσιν ὅμως τοῦ ἀστυχοῦ βίου ὁ ἄνθρωπος ἀσφαλῶς κινεῖται, καλλιεργεῖ δὲ καὶ ἀναπτύσσει ἄνευ προσκομμάτων τὰς τέχνας τῆς εἰρήνης. Ἡ κοινωνία οὕτω προκτιθῆται ἡσυχίαν καὶ ἐνθαρρύνεται, μηδὲν ἔνταξ ἐνασχολήσεσιν αὐτῆς θορυβουμένη. Ἄλλο γνώρισμα τῶν εὐτυχῶν τούτων χρόνων ἐστὶν ἡ ἐμφάνισις τοῦ πνεύματος τῆς ἀνεξίτητης, ὅπερ ὁ πληθυσμὸς τῶν γνώσεων ἀναπτύσσει.

Ἄλλα συμπτωματικὰ ἐνδείξεις τῶν χρόνων τούτων εἰσὶν ἡ αὔξησις τῶν πρὸς τὴν εὐπρέπειαν, ὡς λέγομεν, καθηκόντων (les conveniences), ἡ μόρφωσις τῆς αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ (le goût) καὶ ἡ τάσις πρὸς τὰς σπουδὰς καὶ τὰς ἄλλας ἀσχολίας, ὅσαι ἀπαιτοῦσι λεπτότητα πνεύματος. Πάντα δὲ ταῦτα ὀδηγοῦσιν ἡμᾶς πρὸς τὸ ἄλλο γνώρισμα τὸ πάντων χαρακτηριστικώτατον, τὸ ὅτι κατὰ τὰς ἐν λόγῳ ἐποχὰς οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ ἀκατασχέτου καταλαμβάνονται τάσεως πρὸς τὸ ἐξετάζειν καὶ κρίνειν τὰ παρατηρούμενα γεγονότα, ἐρευνᾶν δὲ τοὺς νόμους αὐτῶν ἀντὶ τοῦ περιπλαῖσθαι ἐν μέσῳ τῶν φαινομένων, κρίνειν δὲ κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ὄρθου λόγου καὶ οὐχὶ κατὰ τὰς προλήψεις καὶ τὴν φαντασίαν ἐκάστου.

Πάσας ὁμοῦ τὰς ἐνδείξεις ταύτας, πάντα τὰ ἐν λόγῳ χαρακτηριστικὰ ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Περικλέους. Κτῆμα δὲ ἐς αἴετ' ἔχομεν τὴν περὶ τούτου μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου ἐν τῷ ἐξῆς χωρίῳ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ. «Ἐν τοῖς πρώτοις, λέγει ὁ ἱστορικὸς ἀφηγοῦμενος τὴν κατὰ βαθμὸν ἀνάπτεισιν τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ «Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο». Ἐπὶ τῶν χρόνων ὅμως τῆς Ἑλισάβετ τὸ σιδηροφορεῖν ἐπεκράτει ἐν Ἀγγλίᾳ ὡς καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ πρὸς τὴν εὐπρέπειαν καθήκοντα, τὰς ἀναπαύλας καὶ τὸ ἄνετον τοῦ βίου, ταῦτα ἦσαν κοινότατα καὶ μεγίστης ἀναπτύξεως ἔλαχον ἐν Ἀθῆναις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Προεχώρησαν μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐπὶ πλεον, περιῆλθον εἰς τὴν περιωπῆν, εἰς τὴν ἐντέλειαν ἐκείνην τῆς αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ, καθ' ἣν ἡ πολυτέλεια βυθμιζομένη ἀνευρίσκει τὸ πρέπον αὐτῇ μέτρον. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην οἱ Ἀθηναῖοι πρώτοι ἀνεμένη τῇ διαίτῃ ἐς τὸ τρυφερώτερον μετέστησαν καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῖς τῶν εὐδαίμωνων διὰ τὸ ἀβροδίαιτον οὐ πολὺς χρόνος ἐπειδὴ χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντας καὶ χρυσοῦν τεττίγων ἐνέρεσι κρωβύλον ἀναδύμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν» ἐνὶ λόγῳ περιῆλθον εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, ὅπερ ἐστὶ ἡ ἐγκράτεια, ὡς εἰπεῖν, ἐν τῇ πολυτελείᾳ, αὐτὸ δὲ τὸ μετ' εὐτελείας φιλοκαλεῖν.

(ἔπειτα συνέχεια).

Εἰς Ῥώσσοσ μυθῶγραφῶσ.

Ὁ Ἰβάν Ἀνδρέγεβιτς Κρυλώφ φέρει τὸ ἐπινομημον τοῦ Ῥώσσοσ Λαφονταῖνου. Οἱ μῦθοι αὐτοῦ θεωροῦνται ὁ ἐθνικὸς τῆς Ῥωσσίας πλοῦτος καὶ ἡ συγκεφαλαίωσις τῆς δημώδους σοφίας αὐτῆς. Θίγουσιν ἀμέσως τὰ πραγματικὰ καὶ ἐνεστώτα γεγονότα, διαφωτίζουν τὰ τῆς ἡμέρας ζητήματα, καὶ αὐτὰ τὰ κοινωνικὰ ἢ πολιτικὰ· καὶ αὐτὸς ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ εὐρίσκει ἐν αὐτοῖς πολύτιμον διδασκαλίαν. Ὁ ποιητὴς εἶναι ἀντάξιος τοῦ φιλοσόφου· τὸ ὄφος αὐτοῦ, πληρὲς ζωηροτάτων εἰκόνων, φαίνεται ἐμφυχοῦν τὰ ἀντικείμενα καὶ δίδον φωνὴν εἰς τὰ ἀψυχα. Ἡ φύσις ὑπὸ πάσας αὐτῆς τὰς ἐπέψεις θαυμασίως ἐξεικονίζεται. Ὁ διάλογος πλήρης ζωῆς, διαζωγραφεῖ τὰς μυχαιτάτας τῆς ψυχῆς κινήσεις καὶ ἀντανάκλαζ· πάσας τὰς ἀποχρώσεις τοῦ πάθους. Τὸ γόητρον τοῦ ὄφους νέαν προτίθησιν ἄξιαν εἰς τοὺς μῦθους αὐτοῦ. Ὁ Κρυλώφ τέλος εἶναι ἡ φιλολογικὴ ἐνσάρκωσις τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος τῆς Ῥωσσίας.

Οὕτω κρίνει Ῥώσσοσ κριτικὸς περὶ τοῦ μεγάλου μυθογράφου τῆς Ῥωσσίας. Ἐὰν δὲ δὲν ἦτο ὑπερβολικὴ ἡ κρίσις αὕτη, ὁ Κρυλώφ θὰ ἦτο ἀντάξιος τοῦ ἐπινομημον Ῥώσσοσ Λαφονταῖνου, ὑπὸ δὲ τινα ἐποψιν θὰ ἦτο καὶ ἀνώτερος αὐτοῦ. Ἐφάνθη ἡ χάρισις τοῦ Λαφονταῖνου σάτυρα δὲν στοχάζεται τοσοῦτο ὑψηλὰ· προσπαεῖ ἐπιχαριτῶσ τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν πραγμάτων, οὐδὲ εἰσδύει εἰς τὰ βάθη τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων. Πολλοὶ ἠθέλησαν νὰ παραστήσωσιν αὐτὸν ὡς φιλόσοφον, ὡς πολιτικόν, ὡς μεταρρυθμιστὴν, ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις δὲν ἐγένετο. Ὑπολείπεται ὁ ἀρελῆς καὶ ἀπλοῖκὸς νοῦς, ὁ μέγας παῖς, ὁ πονηρὸς μυθολόγος, οὗ τὸ μέγα καὶ μόνον μέλημα εἶναι τὸ καλῶς ἀρρηγεῖσθαι. Ὁ Κρυλώφ ἔχει προθέσεις φιλοσοφικωτέρας· οἱ μῦθοι αὐτοῦ στοχάζονται ὑψηλοτέρου καὶ μακροτέρου σκοποῦ· πολλάκις προσεγγίζουσι πρὸς τὴν πολιτικὴν σάτυραν, πλήττουσι τολμηρῶς τὰς κοινωνικὰς καταχρήσεις. Ἄλλ' ἔχουσι τὸ αὐτὸ θεληγτρον ἀρελοῦς χάριτος, παιδικῆς ἀπλότητος καὶ βεβαιῶσμοῦ, ζῶντῶν τοσοῦτο σύντονον. ὄφος τοσοῦτο ἐλευθερον καὶ ἀνεπιτήδευτον, ἰλαρώτερα χρώματα· πρὸς ἀπάντησιν δέον τις ν' ἀναγῶν ἐπισταμένως τοὺς μῦθους αὐτοῦ ὅπως ἐννοήσῃ ποῖοι οἱ δεσμοὶ συγγενείας μεταξὺ τῶν δύο περικλειῶν μυθογράφων καὶ κατὰ τί διαφέρουσιν.

Εἰς τοὺς μῦθους τοῦ Κρυλώφ μεγάλην ἰδίαν δίδει ἄξιαν ἡ πιστὴ ἀπεικόνισις τῶν ἐθνικῶν ἠθῶν, τὸ βαθεῶς διορατικὸν καὶ παρατηρητικὸν πνεῦμα, ὁ κοινωνικὸς σκοπὸς καὶ ἡ πρόθεσις τοῦ ἀποκαλύψαι τὰς ἀδικίας καὶ καταχρήσεις.

Γεννηθεῖς τῷ 1768 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1844, ὁ Κρυλώφ, ἐκπροσωπεῖ τὴν μεταβατικὴν ἐκείνην ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ἀρχαία ἀσιατικὴ καὶ ταρταρικὴ Ῥωσσία μεταμορφουμένη βαθμιδῶς εἰσέρχεται μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν χορείαν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Τὰ ὄπλα τοῦ μῦθου καὶ τῆς σατύρας ἐντείνει κατὰ τῶν ἀντιδράσεων τῆς ἀρχαίας κοινωνίας. Δημοσιεύει ἐπιθεωρήσιν ἐπιγραφομένην «Ὁ Ἀγγελιαφόρος τῶν Πνευμάτων», εἰδὸς τι νεκρικῶν διαλόγων. Ἐν τῇ ἐπιθεωρήσει ταύτῃ ἀνακαλεῖ ἐκ τῶν τάφων περιδόμενους νεκροὺς, οἵτινες μένοντες ὀλίγας ὥρας ἐπὶ τῆς γῆς λέγουσιν ἀληθείας. Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα θαρρῆσας ἐντείνει τὰ τῶσ τῆς σατύρας ἀνευ ἀλληγοριῶν ἐν τῷ Θεατῆρῷ ἄλλ' ἡ ἀστονομία καὶ ἡ λογοκρισία ἐμποδίζουσιν αὐτὸν μετ' ὀλίγον. Ποιεῖται τότε οὐχὶ ἀνεπιτήδως δραματικὰ δοκίμια, ἀλλ' ἀναγνοῦσ τὸν Λαφονταῖνον ἀνευρίσκει τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ κλίσιν. Ὁ μῦθος φαίνεται αὐτῷ ὡς ὁ κράτιστος κύκλος, ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς δύναται νὰ προσβάλῃ τὰς καταχρήσεις ἐμμέσως καὶ ἀκινδύνως. Ἐκτοτε διαγράφεται τὸ φιλολογικὸν αὐτοῦ στάδιον καὶ ἐπιδίδεται ὅλως εἰς τὴν μυθογραφίαν. Τὰ πρώτα αὐτοῦ δοκίμια ἐτυχον εὐμενεστάτης ὑποδοχῆς· μετ' ὀλίγον οἱ μῦθοι αὐτοῦ ὑπὸ πάντων ἀναγινώσκονται, αἱ ἐκδόσεις αὐτῶν πολλαπλασιάζονται καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ὁ Κρυλώφ ἀποβαίνει ὁ ἐθνικὸς καὶ δημοτικὸς ποιητὴς. Ἡ τόλμη σατυρικῶν τιμῶν βελῶν ποσεῖ τὴν λογοκρισίαν· ἀλλ' ὁ τσάρος Νικόλαος, καίπερ οὐδόλως ἀνεκτικὸς καὶ τὰ μάλιστα ζηλωτῆς τῶν προνομίων τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐξουσίας, περιπτύσσει τὸν ποιητὴν ἀνακράζων: «Γράφε πάντοτε, γηραιὸς μου φίλε, γράφε πάντοτε... Ἄλλως δὲ καὶ τὰ παρατολήματα ταῦτα οὐδὲν ἔχουσι τὸ πικρὸν καὶ δριμύ· μάλλον ἀποδεικνύουσι τὸν ἔρωτα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς πρόδου ἢ τὸ μῆσος τῶν καταχρήσεων. Ὁ σατυρικὸς δὲν ψεῖγει τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὰ πράγματα· στρέφει τὰ ὄμματα εἰς τὸ μέλλον, οὐδαμῶς ἐξυβρίζων τὸ παρελθόν. Ἐν τῇ συνετῇ καὶ δικαίᾳ αὐτοῦ μετριοπαθείᾳ φαίνεται ἐπικαλούμενος τὰ πρώτα καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ αὐτῆς τῆς ἀριστοκρατίας, ἣς τὰ προνόμια προσβάλλει. Ἀποτίνεται εἰς τοὺς ζῶντας ἐκ καταχρήσεων καὶ οἰονεὶ ἐπερωτᾷ αὐτοὺς ἐὰν δὲν κρίνωσι καλὸν νὰ καταστραφῶσι τὰ παράσιτα ἐκεῖνα ὄντα· ἐπαγωγὸς καὶ ἐπιτηδεία στρατηγικὴ ἦτις λαμβάνει ἐπικούρους αὐτοὺς ἐκείνους, ὧν ὑποσκάπτει τοὺς πύργους. Προσέχετε, λέγει τρόπον τινὰ αὐτοῖς, θὰ ταφῆτε ὑπὸ τὰ ερείπια, διότι πάντα ταῦτα καταρρέουσι. Πρὸς πλεῖον ἀσφάλειαν καταρρίψωμεν ταῦτα ὁμοῦ.

Ὁ Κρυλώφ ἄρα μεταρρυθμιστὴς ἐστίν, οἷος οὐδέποτε ἐσκέφατο γενέσθαι ὁ Λαφρονταῖνος. Οὐδέποτε λησμονεῖ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν, ὡς ὁ Λαφρονταῖνος, ὅστις πολλάκις δυσκολεύεται διηγηθεὶς τὸν μῦθον αὐτοῦ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ φυσικὸν πόρισμα. Δὲν ἀρέσκειται, ὡς ἐκεῖνος, εἰς τὸν ἀπλοῦν μῦθον, ἀλλ' ὁ μῦθος αὐτοῦ εἶναι πάντοτε ἀλληγορία. Ἦττον ἀφελὴς καὶ παιδικός, δὲν ἀρέσκειται νὰ παρᾶγῃ εἰς μέσον τὰ ζῶα μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν χαρακτῆρος καὶ τῶν ἐξέων, ἀλλὰ προσωποποιεῖ συνηθέστερον τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως, ὡς τὴν χιόνα καὶ τὸν ἄνεμον, ἢ τὰ οἰκιακὰ σκευῆ, τὴν ψῆκτραν καὶ τὰς βελόνας, τὰ παιδικὰ ἀθύρματα, τὴν πλαγγόνα, τὸ νευρόσπαστον καὶ τὸν μολύβδινον στρατιωτὴν· παράγει ἐξ αὐτῶν ἔμψυχα ὄντα, τὰ ὅποια τίθησιν εἰς ἐπαρῆν μετὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸ πάντων μετὰ τοῦ παιδός· συνηθέστερον δὲ τίθησι τὸν ἄνθρωπον ἀπέναντι ἄλλων ἀνθρώπων, ὁ ὡς Λαφρονταῖνος ἐν τῷ μύθῳ Σκυτεὺς καὶ οἰκονομολόγος. Οὕτως ὁ βίωσις μῦθος πλησιάζει μᾶλλον πρὸς τοὺς ἀρχαίους γαλλικούς μύθους. Ἐν τῷ μύθῳ ἐπὶ παραδείγματι ὁ Συγγραφεὺς καὶ ὁ κλέπτῃς, εἰς ληστῆς καὶ εἰς διάστημα συγγραφεὺς φθάνουσιν εἰς τὴν κόλασιν, ἀμφοτέροι δὲ καταδικάζονται, ὁ μὲν ὡς καταχραστὴς τὴν ἰσχὺν τοῦ βραχίονος αὐτοῦ, ὁ δὲ τὴν τοῦ καλῆμου του· ὁ συγγραφεὺς νομίζει ὅτι αὐτὸς ἐκ τῶν δύο εἶναι ὁ καλλίτερος κλέπτῃς, ἀλλ' αἱ Ἐριννῦες, ἐκ τῶν κεφαλῶν τῶν ὑποίων ἀνορθοῦνται ὄφεις, κρᾶζουσιν εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ. «Διὰ τὸν ἄλλον πυρὰ φαινή καὶ ἔβρισται ταχεῖα, διὰ σὲ δὲ βραδεῖα καὶ ἀτελεύτητος τιμωρία! Ὁ ἄλλος μόνον ἐπὶ ζωῆς του ἔβλαψεν, ἐνῶ σὺ ἐνέχυσες ἐν τοῖς συγγράμμασί σου λεπτόν καὶ διαρκὲς δηλητήριον! Σὺ διεφθέρεις ὀλόκληρον κράτος καὶ σὺν τῇ μελλούσῃ γενεᾷ καὶ τὰς μελλούσας!»

Μετὰ τὸ πρὸς τοὺς συγγραφεῖς δίδόμενον μάθημα ἔργεται ὁ Κρυλώφ εἰς τοὺς βίωσις ἀνθυπάτους τοὺς διοικοῦντας τὰ ἀπώτατα μέρη τῆς βίωσις αὐτοκρατορίας. «Ἄνω ὁ Θεὸς, μακρὰν δὲ ὁ τσάρος», λέγει βίωσις παροιμία, ὁ δὲ Κρυλώφ καὶ πάλιν μεταφέρει ἡμᾶς εἰς τὴν κόλασιν. Ἀφικνεῖται ἐκεῖ εἰς σατράπης τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας. «Τί ἐκχμες εἰς τὸν ἐπάνω κόσμον; τὸν ἐρωτᾷ». «Φεῦ! ἀποκρίνεται ὁ σατράπης, κακὴ ἔστο ἢ ὑγιεία μου καὶ δὲν ἐδυνήθην ν' ἀτγοληθῶ περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς ἐπαρχίας μου». Εἰς τὴν ἀπάντησιν ταύτην οἱ κριταὶ πέμπουσιν αὐτὸν εὐθὺ εἰς τὸν παράδεισον. Βλέπει τις τὴν ἔννοιαν τῆς σαφοῦς ταύτης ἀλληγορίας. Ὁ Κρυλώφ πολυλαχοῦ ἄλλοθε ἐπολέμησε τὴν προσωπικὴν ἐξουσίαν, ἀλλαχοῦ δὲ ἐπιπίπτει κατὰ τῶν καταχρή-

σεων τῆς δικαστικῆς ὀργανώσεως, καὶ ὑπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ ἀλώπεκος ἐναγοῦσης ποτάμιον λάβρακα, ὅστις εἶναι ὁ προμηθευτὴς αὐτῇ ἰχθύων, καὶ καταδικάζουσης αὐτὸν νὰ ρίψῃ εἰς τὸ ὕδωρ, διότι ἔκτακτος τιμωρία ἀπαιτεῖται κατὰ τοῦ ληστοῦ τούτου, δεικνύει ἡμῖν τὸν εἰς διαφθορὰν ἐπιδεκτικὸν δικαστὴν· ἀλλαχοῦ παρουσιάζει ἡμῖν εὐγενεῖς, νομίζοντας ὅτι ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἀπαλλάσσονται τοῦ εἶναι ὠφέλιμοι ἄνθρωποι.

Κατὰ τὸ μέγα τῆς ἐν Ῥωσίᾳ δουλείας ζητήμα ὁ Κρυλώφ ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας, καὶ τὸ τοιοῦτο ἀπῆγει θάξρος, γενόμενον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αυτοκράτορος Νικολάου. Ἐνταῦθα παρουσιάζει ἡμῖν ἀηδόνας, ἀλλ' αἰχμαλώτους ἐν κλωβῷ· ἄδουσι τὰ δύσμοιρα ταῦτα πτηνὰ, ἐλπίζοντα νὰ κάμψωσι τὸν δεσμοφύλακα αὐτῶν· ἀλλὰ φεῦ! ὅσον ἄδουσι ταῦτα, τοσοῦτο ἐκεῖνος ἤδεται ἐκ τῶν ἄσμάτων αὐτῶν, ἥμιστα δὲ σκέπτεται ν' ἀπολύσῃ αὐτά. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ λαὸς ἐργάζεται, ὡς περ ἄδουσι αἱ ἀηδόνας· ἀλλ' ὅσον περισσότερον ἐργάζεται, τοσοῦτον ὀλιγώτερον οἱ ἐκ τῆς ἐργασίας του ὠφελοῦμενοι θὰ θελήσωσι νὰ στερεθῶσιν ὡς δρέπουσι καρπούς. Ἀλλαχοῦ παριστάνει φύλλα μεγάλης δρυός, ὑπερήφανα ἐπὶ τῷ ὅτι ἀποτελοῦσι τῆς κοιλιάδος τὸν κόσμον, συναγείροντα τοὺς ποιμένας ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτῶν καὶ τὰς θωπιείας τοῦ ζεφύρου δεχόμενα. Φωνὴ ἀκούεται κάτωθεν. «Καὶ ἡμεῖς; Μήτοι τέλεον λησμονοῦσιν ἡμᾶς;» Τὴν φωνὴν ταύτην βᾶλλουσιν αἱ ρίξαι, αἱ τὸν χυμὸν καὶ τὴν ζωὴν παρέχουσαι· ἀλλ' ἐπειδὴ σκοτεινὸν αὐτῶν τὸ ἔργον, οὐδεὶς προσέχει εἰς τοῦτο. Ἐπεμβαίνει τότε ὁ ποιητὴς καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος αὐτῶν συνηγορεῖ· αἶρει εὐχλωττον ὑπὲρ τῶν καταδυναστευομένων διαμαρτύρησιν, καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἀκούεται.

Ἰδοὺ τίνων ἔνεκα λόγων πλὴν τῆς ποιητικῆς λαμπηρόνος καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ ἔργον τοῦ Κρυλώφ τοσοῦτον δημῶδες τυγχάνει ἐν Ῥωσίᾳ. Ὁ Κρυλώφ ἡρμήνευσεν ἐν εἰκόσιν αἰσθηταῖς, ἐκεῖνο ὑπερ συγκαχυμένως ἐταράσσεται ἐν ταῖς καρδίαις πάντων· κατέδειξε τὰς καταχρήσεις καὶ τὰς ἀδικίας γεγηραχίας κοινωνίας, κατασταλείσας ὑπὸ τῆς ἐναργείας τῶν ἐμμέσων τούτων μαθημάτων.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

EN TH: EΛΛHNIKH: APXAIOTHTI.

(Συνέχεια· Ἴδε ἀριθ. 10).

Τὸ σύνθημα δίδωσι πρῶτος παραδόξως πως ἀνὴρ συντηρητικὸς, ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν μαραθωνομάχων, ὁ Τιτὰν Αἰσχύλος. Συντηρητικὸς τὰ ἦθη καὶ τὰς

ἔξεις, ἀλλ' ὁ τολμηρότατος τῶν καινοτόμων κατὰ τὴν διάνοιαν, ἐπιλανθάνεται πολλάκις ἑαυτοῦ κατὰ τὴν ἀέτιον αὐτοῦ πτῆσιν καὶ ἀφιέμενος εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ ἔμπνευσιν γίνεται ὁ μέγας προφήτης καὶ κήρυξ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας καὶ ἐπιστήμης, αὐτὸς, ὁ ἱεροφάντης τοῦ ἀδριότου τῆς ἀνάγκης θεένους. Τὸ μέγα δράμα, οὔπερ ἔμελλε παρασταθῆναι μάρτυς ἢ ἀνθρωπότης μετὰ πέντε αἰῶνας ἐν τῷ Κρανίῳ, προδιατυποῦται ὑψηλορῥημόνως ὑπὸ τῶν μαραθωνομάχου ποιητοῦ ἐν τῷ Προμηθεῖ, τῷ πρώτῳ καὶ ἐπιφανεστάτῳ δοκιμῷ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας, ἐν ᾧ διατυποῦται ὁ μέγας ἠθικὸς τῆς προόδου νόμος, ὁ διεπῶν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐν τῇ μεγάλῃ τριλογίᾳ τοῦ Προμηθέως, ὅπου ἐπιφαίνονται ἐν τῇ οἰκειᾷ αὐτῶν θέσει καὶ ἐν τῇ συμβολῇ αὐτῶν εἰς τὴν πρόσδον ἀνὴρ καὶ γυνή, ὁ μεγαλοφυὴς Αἰσχύλος ἐπιχειρεῖ δοῦναι λύσιν τινὰ τοῦ μεγάλου αἰνίγματος, ὅπερ εἰς τὴν πρόσδον τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἀφορᾷ καὶ φαίνεται μὲν κατὰ κυκλικὰς περιόδους λυόμενον, ἀλλ' ὅμως ἄλυτον μένει καὶ τὰς διορατικωτάτας διακλανθάνον διανοίας. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου καὶ τῆς ὑψηλῆς θέσεως τῆς γυναικὸς ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ ἀποκαλύψει τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος εἰρήσεται ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ λόγου· ἡδὴ δ' εἰς τὴν ποικίλην στοὰν τῆς δραματικῆς ποιήσεως εἰσελθόντες ἴδωμεν κατ' ἐκλογὴν γυναικείας τινὰς εἰκόνας.

Καὶ ἰδοὺ πρῶτον ἐν αὐτῷ τῷ Προμηθεῖ τοῦ Αἰσχύλου αἱ Ὠκεανίδες Νύμφαι, σεμεναὶ καὶ αἰδήμονες παρθένοι, προσερχόμεναι παρήγοροι τῷ πάσχοντι Προμηθεῖ, ὃν ἐγκαταλείπει ἀνάνδρος ὁ συγγενὴς μὲν ἐκείνου, πατήρ δ' αὐτῶν Ὠκεανός. Ἰδεῖλαι τὸ πρῶτον ἐξαίρονται βαθμηδὸν ἀκούουσαι τὴν ἀφήγησιν τῆς μεγαλόφρονος ἐνεργείας τοῦ ἥρωος, καὶ ὅτε οὗτος εἰς τὰς ἀπειλὰς τοῦ Ἑρμοῦ ἀντιτάσσει τὸ ὕψιστον δόγμα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς κραιναζῶν τὸ,

Πάντως γ' ἐμὲ οὐ θανατώσει, βεβακχυμένα ἐξ ἀρσιώσεως πρὸς τὸν παραινούντα αὐτὰς ἀποστῆναι ὅπως μὴ συνυποστῶσι τὰς υποκειμένας τῷ ἥρωϊ βρασάνους Ἑρμῆν ἀπκρίνοντα γενναίως·

Ἄλλας μοι λέγε προτροπὰς ἐὼν ποθῆς
 ἵνα μὲ πείσης· δέν μοι εἶναι ἀνεκτὸς
 ὁ λόγος οὗτος ὅστις σὲ ἐξέφυγες.
 Πῶς μὲ κελεύεις τὴν κακίαν νὰ ἀσκῶ;
 Ὅ, τι δεῖνδν ἐκοῦσα πάσχω μετ' αὐ. οὐ·
 διότι τοὺς προδότας ἔμαθον μισεῖν
 καὶ νόσος δὲν ὑπάρχει ἢν περ νὰ μισῶ
 πλέον τῆς νόσου ταύτης 1.

1) Ἄλλο τι φώνει καὶ παραμυθοῦ μ' ὅ τι καὶ πείσεις· οὐ γὰρ δὴ ποῦ

Ἰδοὺ παρὰ τῷ καλλικελάδῳ κύκνῳ τῆς τραγικῆς ποιήσεως Σοφοκλεῖ ἡ θεσπεσία μορφή τῆς Ἀντιγόνης, τῆς βασιλόπαιδος ἐκείνης, ἥτις εἰς μὲν τὸν πατέρα τυφλὸν, ἀνέστιον, ἀλήτην ἐχορημάτισε βακτηρία καὶ ὁδηγός, ὑπὲρ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἔθυσε. Τί πρῶτον θαυμάσωμεν ἐν τῇ οὐρανίᾳ ταύτῃ εἰκόνι τῆς οὐικτῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ ἀδελφικοῦ φίλτρου; Τί δυνάμειθα εἰπέτην περὶ αὐτῆς κρεῖττον τοῦ ὅ τι ἔλεγεν ὁ δύσμοιρος, ἀλλὰ καὶ εὐτυχῆς ἐπὶ το αὐτῇ θυγατρὶ πατῆρ αὐτῆς; «Ἄφ' ὄτου, λέγει, τῆς παιδικῆς ἐξῆλθεν ἡλικίας καὶ ἐνισχύθη τὸ σῶμα αὐτῆς, μετ' ἐμοῦ ἔει ἢ δύσμοιρος πλανωμένη μὲ γερωνταγωγεῖ· ἐν τοῖς ἀγρίοις δάσει· σιν ἄσιτος καὶ γυμνόπους περιφερομένη, ὕφισταμένη δ' ἢ τάλαινα τοὺς ὑετοὺς καὶ τοῦ ἡλίου τὰ καύματα, παρορᾷ τὴν ἐν τῇ πατρίδι εὐζωίαν ὅπως τροφήν εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς προσπορίσῃ». Ποία γυναικεῖα ἀληθῶς λεπτότης τοῦ οὐικοῦ αἰσθημάτων ἐν τῇ φράσει ταύτῃ τῆς Ἰσμήνης·

Ἐπὲρ τῶν γεννητόρων καὶ ἄν τις πονῆ
 τῶν πόνων οὐδὲ μνήμην πρέπει νὰ τηρῆ 1.

1) Ἐν τῇ ἐπομένῃ θρηνησίᾳ τῆς Ἀντιγόνης:

Ἰπάρχει λοιπὸν πόθος τις καὶ τῶν κακῶν,
 ἀφοῦ τὸ παρὰ πᾶσιν ἥμιστ' ἀρεστὸν
 φίλον ἐφρόνουσιν ὅτε ἦτον μετ' ἐμοῦ.

Ὡ πάτερ, πάτερ μου φιλόστοργε,
 ἄν ὑπὸ σκότος κῆσαι τὸ αἰώνιον
 ποτὲ δὲν θὰ σὲ λείψῃ ἢ στοργὴ ἐμοῦ
 καὶ τῆς Ἰσμήνης ταύτης 2.

Ἐκφρων ἐκ τῆς λύπης ἢ Ἀντιγόνη ζητεῖ ἰδεῖν τὸν τοῦ πατρὸς τάφον· ἀλλ' ἀκούσασα ὅτι ἡ τελευταία θέλησις τοῦ πατρὸς ἀπκαγορεύει τοῦτο πείθεται ἀμέσως εὐπειθῆς θυγάτηρ καὶ μετὰ θάνατον·

τοῦτό γε τλητὸν παρέσυρας ἔπος.
 Πῶς μὲ κελεύεις κακότητ' ἀσκεῖν;
 Μετὰ τοῦθ' ὅ τι χρὴ πάσχειν ἐθέλω·
 τοὺς προδότας γὰρ μισεῖν ἔμαθον,
 κοῦκ ἔστι νόσος
 τῆς δ' ἦν τιν' ἀπέπτυσσα μᾶλλον.

(Πρ. Δεσμ. 1063—1070).

1) Τοῖς τεκοῦσι γὰρ, οὐδ' εἰ πονεῖ τις, δεῖ πόνου μνήμην ἔχειν; (Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 508—509).

2) Πόθος καὶ κακῶν ἄρ' ἦν τις· καὶ γὰρ ὁ μεθαμᾶ δὴ τὰ φίλον, φίλον ὅποτε γε καὶ τὸν ἐν χερσὶν κατεῖχον. Ὡ πάτερ, ὦ φίλος, ὦ τὸν αἰὶ κατὰ γῆς σκότον εἰμένως, οὐδὲ γὰρ ὦν ἀφίλητος ἐμοῖ ποτε καὶ τῆδε μὴ κυρήσει. (Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 1697—1703).

«Εἰ τὰδ' ἔχει, λέγει, κατὰ νοῦν 'κείνω, ταῦτ' ἂν ἐπαρκοῖ». Ὁ πατήρ ἀπέθανεν· ἡ θυγάτηρ ἐξεπλήρωσε τέλειον τὸ υἱκὸν καθήκον, ἧδὴ ἐπέρχεται ἡ σειρά τῆς ἀδελφῆς. Ἡ Ἀντιγόνη μεταβαίνει εἰς Θήβας ὅπου μαινεται ὁ δεινὸς Ἄρης, ὃν προῦκάλεσεν οἰκτρὰ ἀντιζήλια τῶν δύο υἱῶν τοῦ Οἰδίποδος. Οἱ δύο πολέμιοι ἀδελφοὶ Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης μονομαχήσαντες ἠλληλοκτόνησαν· φρικτὴ διαταγὴ τοῦ Κρέοντος, ὠμοῦ τυράννου, ὀρίζει ὅτι ζῶν ταφῆσεται ὁ τοιμητὸν θάψαι τὸν νεκρὸν τοῦ ἐχθροῦ τῆς πατρίδος Πολυνείκου, καὶ μέτρα λαμβάνονται αὐστηρὰ ὅπως μὲν ἄταφον καὶ ἄτιμον τὸ τοῦ Πολυνείκου σῶμα· ἀλλ' ἀγρυπνεῖ ἀκοίμητος ἡ ἀδελφικὴ ἀρσένιος τῆς Ἀντιγόνης· λανθάνει τοὺς φύλακας καὶ θάπτει τὸν ἀδελφόν· οἱ φύλακες ὁμως ἐκθάπτουσιν αὐτὸν, καὶ οἱ θρῆνοι τῆς Ἀντιγόνης προδίδουσιν αὐτήν. Προσάγεται πρὸς τὸν Κρέοντα καὶ κατανεύει αἰδημόνως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡ παρθένος, ἀλλ' εἰς τοὺς δεινισμοὺς τοῦ τυράννου ὅτι ὑπέβη τοὺς νόμους αὐτοῦ ἀποκαλύπτεται ἡ ἀδελφὴ καὶ ἡ εὐσεβὴς γυνὴ· «Οὐδέποτε» ἐφρόνουν, λέγει, ὅτι τὰ κηρύγματά σου εἰσι τοσοῦτον ἰσχυρὰ, ὥστε δύνασθαι τὸν θνητὸν παραβαίνειν τὰ ἄγραπτα καὶ ἀσφαλῆ νόμιμα τῶν θεῶν, ἅπερ οὐχ' ἔχθες καὶ σήμερον ἀλλ' αἰετοῦ ὑπάρχουσι καὶ οὐδεὶς γινώσκει ἀπὸ πότε ἐφάνησαν». Εἰς πάντας τοὺς λόγους αὐτοῦ ἀντιτάσσει ὅτι ἀδελφὸς αἰτῆς ἦν ὁ θανὼν, καὶ ὅταν ὁ τυράννος λέγῃ πρὸς αὐτήν

Φίλος δὲν εἶναι ὁ ἐχθρὸς οὐδὲ θανὼν 1

ἡ ἥρωικὴ παρθένος ἐξηγεῖ ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις λέξεσιν ἅπαν τὸ μυστήριον τῆς γυναικείας καρδίας

Νὰ ἀγαπῶ ἐπλάσθην οὐχ' ἵνα μισῶ 2.

Ἐπέρχεται ἡ Ἰσμήνη καὶ κατηγορεῖ ἑαυτῆς ὡς συνεργησάσης τῇ ἀδελφῇ ὅπως συναποθάνῃ αὐτῇ· ἀλλὰ ταύτης μὴ ἀποδεξαμένης τὴν θυσίαν, ἵκετεύει τὸν Κρέοντα ὅπως μαλάξῃ τὴν ἀμάλακτον αὐτοῦ καρδίαν. Ἡ Ἀντιγόνη ἀκούει σιωπηλῇ, καθ' ἣν ὁμοῦ ὄραν, τῆς Ἰσμῆνης ἀποτρεπούσης τὸν Κρέοντα ὅπως μὴ ἀποκτείνῃ τὴν νόμφη, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Αἴμονος, ὁ τυράννος ὠμῶς ἀνακράζει

κακὰς ἐγὼ γυναῖκας υἱέσι στυγῶ 3.

ὁ ἔρωσ τῆς Ἀντιγόνης ἐκρήγνυται οὐχ' συγκαταβαινούσης μέχρις ἀπολογίας πρὸς τὴν ἕβριν, ἀλλ' ἐκφραζούσης τὸ μέγα αὐτῆς ἄλγος διὰ τὴν προσγυνομένην τῷ Αἴμονι ἀδικίαν

Ἦν φίλατ' Αἴμον, ὡς σ' ἀτιμάζει πατήρ! 1.
Ποῖα ἀληθῶς λεπτότης αἰσθημάτων καὶ ἐκφράσεων!
(Ἀκολουθεῖ).

ΤΟ ΣΟΥΛΤΑΝΙΚΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ.—Δὲν θὰ ἀπαρέσῃ, πιστεύομεν, τοῖς ἀναγκώστασι τῆς Σαββατῆς αἰτίας ἡ ἀφήγησις τοῦ παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις ἐθίμου, καθ' ὃ κατὰ πᾶσαν παρασκευὴν ὁ Σουλτάνος κατὰ καθήκον, ὡς εἶπεῖν, μεταβαίνει εἰς τι τέμενος καὶ προσεύχεται. Αἱ ἐφημερίδες τακτικῶς σχεδὸν πάντοτε γράφουσι περὶ τοῦ προσκυνήματος τούτου τῆς παρασκευῆς, ἀπλῶς ἀναφέρονται ποῦ ὁ Σουλτάνος προσηυχῆθη, καὶ ἴσως ἴσως τὸ δηλοῖαιον θεωρεῖ τούτο ὡς ἀπόρροιαν ἀπλῆν τῶν παραγγελμάτων τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας. Ἰδοὺ πῶς τὸ ἐθῆμον τοῦτο ἐπεκράτησε κατὰ τὸν Ἀθανάσιον Κομνηνὸν Ἰψηλάντην καθὼς ἀφηγεῖται τοῦτο αὐτὸς οὗτος ὁ Ἰψηλάντης ἐν ταῖς ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Γερμανοῦ Ἀθρονίδου ἐκδοθεῖσιν **Μετὰ τὴν Ἀλωσιν**

Ἦν Σουλτάνος μεταβαίνει τὴν μεσημβρίαν ἐκάστης παρασκευῆς καὶ κάμνει τὸ ναμάζι μετὰ τοῦ πλήθους. Ἡ συνήθεια αὕτη καθιερώθη τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοῦ Α' τῷ 1361, ὅτε θελήσας νὰ μαρτυρήσῃ πρὸς τὸν μουρτην δι' ὑπόθεσιν, οὗτος δὲν ἐδέχθη τὴν μαρτυρίαν λέγων ὅτι ἡ δικαιοσύνη δὲν δέχεται τὴν μαρτυρίαν ἀνθρώπου, ὅστις εἰσέτι δὲν ἠνώθη ἐν ταῖς κοιναῖς προσευχαῖς μετὰ τοῦ σώματος τῶν Μουσουλμάνων. Ἐκτοτε τὸ προσκύνημα τοῦτο (σὺν τοῖς λοιποῖς Μουσουλμάνοις) κατέστη τοσοῦτον ἀναπόφευκτον, ὥστε καὶ ἀσθενῶν ὁ Σουλτάνος ἀνάγκη ἀποβαίνει ἵνα μεταβῇ τὴν παρασκευὴν εἰς τι τέμενος, διὰ τὸν φόβον τοῦ πλήθους μήτοι θανασιμῶς νοσῇ καὶ διεγείρῃ τοῦτο εἰς ἀνταρσίαν, ἢ ἐνθρονισμὸν ἄλλου ζητήσῃ.

Ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ἰψηλάντης ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ὁ Σουλτάνος Μαχμούτ ὁ Α' ἀσθενῶν ἠναγκάσθη παρασκευὴν τινα νὰ μεταβῇ εἰς τὸ τῆς παρασκευῆς προσκύνημα, ἵνα μὴ παράσχῃ ὑπονοίας τῷ λαῷ· ἀπελθὼν δὲ ἐριππος, μόλις ἀφίκετο κατὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὰ ἀνάκτορα πρὸ τῆς Πύλης τῆς λεγομένης Δεμίρκαπου καὶ ἀμέσως ἔπεσε νεκρὸς ἀπὸ τοῦ ἵππου. Ἀνάλογον συνέβη καὶ τῷ Σουλτάνῳ Ὄσμάν, ὅστις πάσχω καὶ πορευθεὶς εἰς τζαμίον διὰ τὸ ἐν λόγῳ προσκύνημα μετὰ μίαν ἡμέραν ἀπεθίωσεν ἕνεκα τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ.

1) Σοφ. Ἀντιγ. στίχ. 572.

1) Οὗτοι ποθ' οὐχθρὸς, οὐδ' ὅταν θάνῃ, φίλος.

(Σοφ. Ἀντιγ. στ. 522).

2) Οὗτοι συνέχθην, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔρην.

(Σοφ. Ἀντιγ. στ. 523).

3) Σοφ. Ἀντιγ. στίχ. 571.

Ὁ ὑπεύθυνος **Ε. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ,**